

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TŘEBOŇ, PASOVŠTÍ A STAVOVSKÉ POVSTÁNÍ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autor práce: David Titl

Studijní obor: Historie (HIS)

Ročník: IV.

2017

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem zpracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 SB. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Třeboni 28. července 2017

Poděkování

Předně chci poděkovat doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, jimiž mne vedl při psaní bakalářské práce. Nemenší dík patří rovněž zaměstnancům Státního oblastního archivu Třeboň, Státního okresního archivu Jindřichův Hradec, Jihočeské vědecké knihovny, Akademické knihovny Jihočeské univerzity a Městské knihovny Třeboň, jejichž služeb jsem tak často využíval, a jejichž ochota a vstřícnost mi usnadňovaly shromažďování potřebných informačních zdrojů. Srdečné poděkování pak věnuji své rodině a všem přátelům, kteří při mně celou dobu stáli a poskytovali mi nedocenitelnou psychickou podporu.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce si klade za úkol popsat a vystihnout válečnou úlohu města Třeboně ve dvou velkých konfliktech, které těžce postihly jižní Čechy v první polovině 17. století - vpádu Pasovských v roce 1611 a stavovském povstání mezi lety 1618 až 1620, včetně dalších dvou let, během nichž se stavovská Třeboň odmítala vzdát vítězné císařské straně. Právě na tomto území totiž proběhly vojenské i diplomatické operace, které znatelně ovlivnily vývoj i výsledek obou konfliktů. V obou případech představovalo město Třeboň strategicky důležitou pevnost, byť se v nich její úloha i osud poněkud odlišovaly. Právě tyto odlišnosti si autor zvolil jako stěžejní téma pro svůj výzkum. Volí tedy komparativní přístup provedený za pomoci přímé metody a metody sondy. Těmito prostředky nahlíží na obě válečné situace a hodnotí jejich dopad na mikrohistorii daného regionu.

Annotation

The bachelor thesis primarily aims at describing the warrior role of the town Třeboň in two major conflicts, which affected southern Bohemia in the first half of the 17th Century - the Passau army incursion in 1611 and the Bohemian Revolt from 1618 to 1620, including next two years of persisting resistance to victorious imperial party. At this territory, there the significant military and diplomatic operations happened. They noticeably influenced the development of both conflicts. Even that in both cases Třeboň represented a strategically important fortress, its role differed. These differences were chosen by the author to be the main topic of his thesis. Therefore, a comparative approach was chosen by using the direct method and the method of „sonda“ (focused on something in detail). This way the author is looking at both wartime situations and evaluating its impact on microhistory of the region.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Dějiny Třeboně do roku 1618.....	10
3. Městská pevnost a její první využití (1611).....	16
4. Městský požár (1618)	24
5.1 Příprava města na ozbrojené povstání (1618)	28
5.2 Třeboň jako oáza záštity v devastovaném okolí (1619)	34
5.3 Útoky na Třeboň a její obléhání (1620-1622).....	39
6. Závěr	44
7. Textové přílohy	47
8. Seznam použitých zkratk.....	52
9. Seznam použitých zdrojů	53
9.1. Prameny	53
9.2. Literatura.....	54
9.3. Internetové zdroje	57

1. Úvod

V kontextu vpádu Pasovských a stavovského povstání se až dosud jižním Čechám a zvláště pak Třeboni v historiografii příliš pozornosti nevěnovalo. U Pasovských je to dáno tím, že se jedná v podstatě jen o kapitolu déle trvajících konfliktů Rudolfa II. s jeho bratrem Matyášem a českými stavy, tedy o poslední kapitolu jeho vlastního života. Chceme-li tedy vyhledávat fakta o vpádu Pasovských do Čech, musíme v první řadě otevřít historické biografie zabývající se Rudolfovou osobou. Těch je díky jeho značné kontroverznosti celá řada. Účelům této práce poslouží nejlépe dílo Jana Bedřicha Nováka, které se soustředí právě na události předcházející císařovu pádu, jehož hlavní příčinou bylo pozvání pasovských žoldnéřů do Čech.¹ Modernější pojetí Josefa Janáčka věnuje této epizodě o poznání méně prostoru, zato však předkládá celý Rudolfův životopis včetně starších i pozdějších událostí s Pasovským vpádem souvisejících.² Konečně zbývá uvést ještě kolektivní sborník, zabývající se převážně útokem Pasovských na Prahu. Ten je specifický svým výrazným akcentem na konfesní podtext³

Bohatší je však literatura o stavovském povstání na jihu Čech. Nejstarší zde užitý odborný titul se týká především vojenských záležitostí a jeho největší přínos spočívá v popisu velikosti a složení obou armád.⁴ Zcela unikátní je výzkum historika Josefa Pospíšila,⁵ z něhož hojně vychází i tato práce. Pospíšil dokázal velmi detailně zmapovat celý průběh stavovského povstání na Třeboňsku za pomoci pramenů z jihočeských i vzdálenějších archivů (například ze Saského státního archivu), navíc pravděpodobně z některých pramenů dnes již ztracených či jen obtížně přístupných. Z těchto důvodů je velmi nesnadné jeho dílo vhodným způsobem kriticky přehodnocovat a doplnit či jej snad překonat. Přesto se však i v jeho textu dá najít prostor otevřený dalším badatelským otázkám. Vedle vojenských operací si Pospíšil všimá záležitostí hospodářských, což dosvědčuje řada přesně vykalkulovaných položek, které je však samozřejmě třeba brát, stejně jako některá jiná tvrzení, s určitou rezervou.

Přínosná je rovněž publikace třeboňského historika a učitele na tamějším gymnáziu, Františka Matouše,⁶ dokumentující dějiny Třeboně souhrnně až po dobu jeho současnosti. Ta vyšla v průběhu dvacátého století hned třikrát, naposledy v roce 1972. Zde je však třeba být

---

¹ Jan Bedřich NOVÁK, *Rudolf II. a jeho pád*, Praha 1935

² Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2014.

³ Petr R. BENEŠ et al., *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovských a závěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014.

⁴ Josef THILLE - Ferdinand ČENSKÝ, *Česká válka. Historicko-vojenská studie*, Praha 1875.

⁵ Josef POSPÍŠIL, *Třeboňsko za povstání českého*, Praha 1914.

⁶ František MATOUŠ, *Třeboň*, Praha 1972.

mnohem kritičtější než u Pospíšila, jehož způsob citování sice působí leckdy nezvykle, ale který alespoň své zdroje uvádí. Matoušovy dílčí nepřesnosti či nejasnosti ve faktografických údajích však vynahrazují fotografické přílohy zachycující mnoho míst tak, jak už je člověk jednadvacátého století díky moderním opravám a úpravám spatřit nemůže. Ostatně právě architektuře věnuje Matouš ve své *Třeboni* nápadně mnoho prostoru.

Posledním odborným příspěvkem k dějinám stavovského odboje v jižních Čechách přispěl Radek Fukala.⁷ Ten se kromě jiného zajímá o poslední vzdorující stavovské základny, které se odmítaly vzdát bezprostředně po potlačení povstání. Není tedy zaměřen výhradně na Třeboň, ačkoliv se při hledání některých historických souvislostí dá vycházet i z ostatních kapitol, věnovaných událostem předcházejícím treboňskému obležení.

Pramennou základnu mi poskytly dva jihočeské archivy, totiž Státní oblastní archiv Třeboň a Státní okresní archiv Jindřichův Hradec. Z prvního jsem využil jedinečné sbírky *Historica Třeboň*, obsahující vrchnostenské pokyny k zajištění obrany města i panství, stejně jako nařízení direktorů či císařské strany, ale také zejména výkazy škod a násilností způsobených vojáky.⁸ Ve druhém jsem vyhledal fond Archiv města Třeboň, v němž mne zajímaly městské knihy. Konkrétně to byl městský kopiář a radní manuál,⁹ skýtající městskou korespondenci a zápisy městské rady z let 1617-1619, a Registra darů pro pohořelé, která jsem upotřebil při výzkumu škod způsobených treboňským požárem.¹⁰

Z pramenů vydaných jsem využil zejména ty narativní povahy, tedy kroniky. Ty jsem dále konfrontoval s tím, co jsem našel v jiných pramenech a literatuře, i mezi sebou navzájem. Soustavně jsem pracoval s obsáhlou pětidílnou kronikou Pavla Skály ze Zhoře,¹¹ opakovaně jsem citoval i vojenskou kroniku Jindřicha Hýzrla z Chodů.¹² Jenom nárazového využití se dostalo kronikám Mikuláše Dačického z Heslova¹³ a Václava Březana,¹⁴ ličících některé činy Pasovský ch stejně jako politicko-geografickému spisu Pavla Stránského, popisujícího Třeboň jako pevnost.¹⁵ V kapitole o požáru se ukázaly být užitečné treboňské paměti,¹⁶ popisující

⁷ Radek FUKALA, *Konec zimního království a poslední ohniska odporu*, České Budějovice 2016.

⁸ SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6191, 6192A, 6193, 6194, 6200, 6202, 6203/2, 6203/3, 6203/4, 6203/5, 6205, 6207, 6208, 6210, 6212A, 6213, 6215, 6218, 6237A, 6265, 6266, 6272b, 6274, 6274B, 6275, 6280.

⁹ SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6.

¹⁰ SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIC 2, č. knihy 58.

¹¹ Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623*, I-V, Praha 1865-1870. Zkrácenou verzi Skálovy kroniky, zato však s poznámkovým aparátem a komentářem, vydal Josef JANÁČEK (ed.), *Historie česká. Od defenestrace k Bílé hoře*, Praha 1984.

¹² Věra PETRÁČKOVÁ - Jan VOGELTANZ (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.

¹³ Emil PRAŽÁK (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova. Paměti. Výbor*, Praha 1975.

¹⁴ Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan. Životy posledních Rožmberků*, II, Praha 1985.

¹⁵ Emanuel TONNER (ed.), *Pavel Stránský. O státě českém*, Praha 1913, s. 129-130.

¹⁶ Petr ŠTOVÍČEK, *Zrození a proměny rožmberské tradice v Třeboni. Edice textů Třeboňských pamětí*. Diplomová práce JU, České Budějovice 2008.

jeho průběh včetně jmenovitěho rozmístění některých ohněm postižených domů. V poslední kapitole o obléhání Třeboně přišly vhod i editované záznamy z treboňské knihy památné.¹⁷

První kapitola předkládané bakalářské práce sleduje vývoj města od jeho počátků ve 12. století až do vypuknutí stavovského povstání v roce 1618. V podstatě má představovat jakýsi faktografický úvod do problematiky ostatních kapitol. Klade přitom důraz kromě města i na okolní krajinu jako na významný prvek při vytváření obranných i hospodářských faktorů.

Druhá kapitola už rozebírá přestavbu a vyzbrojení města na pevnost a jeho následnou úlohu v prvním z dotyčných konfliktů. Kvůli jeho složitému vývoji se na krátkou chvíli vrací do prvního desetiletí 17. století, aby objasnila původní příčiny a uvedla je ve spojitost s děním ve střední Evropě. Uvádí ve známost souvislosti Pasovského vpádu s mezinárodní, či spíše mezidynastickou a mezikonfesionální krizí v severním Porýní. Konečně se pak soustředí na vlastní Pasovský vpád do Čech a jeho následky.

Třetí kapitola jaksi přeskočí časově i tematicky do roku 1618, ještě před vypuknutí stavovského povstání, a prokáže, že nezanedbatelný vliv na utváření dějinného vývoje mají kromě zbraní i živelné katastrofy. Poukáže totiž na rozsah škod, způsobené městu v onom roce požárem. Bude si proto všimnout především finančních záležitostí, které s tímto neštěstím bezprostředně souvisely či se k němu alespoň hlásily jako k příčině nastalé bídy. Na konci se také zmíní o vlivech přírodních a nebeských úkazů na mentalitu raně-novověkého člověka.

Celý zbytek práce pak bude věnován stavovskému povstání. Pro jeho rozsah jsem jej rozdělil do dalších tří kapitol, v zásadě odpovídajícím třem válečným sezónám. Nejprve šlo o válečné přípravy města a první válečné operace roku 1618 v nejbližším treboňském okolí, včetně prvního vojenského střetnutí císařských a stavovských armád u Lomnice nad Lužnicí, posléze další válečné děje roku 1619 s dopadem na jižní Čechy a nakonec přímé útoky na samotnou Třeboň a její obléhání až do roku 1622.

Závěr postaví oba válečné konflikty vedle sebe a pokusí se je odděleně i vzájemně zhodnotit a porovnat. Vezme přitom v potaz jak vojenský, tak politický i konfesionální kontext, čímž dospěje ke zjištění, do jaké míry a v čem spolu souvisel vpád Pasovských a stavovské povstání, jaké úlohy se v nich dostalo Třeboni a jaké důsledky pro ni znamenaly.

---

¹⁷ Theodor ANTL (ed.), *Zprávy o městě Třeboni z let 1620-1623*, Praha 1901.

2. Dějiny Třeboně do roku 1618

Dějiny města Třeboně sahají zhruba do druhé poloviny 12. století. Zdejší krajina byla v té době prosáklá mokřady, pokrytá lesy a jen řídce osídlená. Sem roku 1185 přišel Vítek I. z Prčice, který tuto nehostinnou půdu obdržel v léno od knížete Bedřicha. Tak zde vznikala první poddanská jihočeská městečka a vesnice. Mezi nimi i Třeboň jako malá trhová osada, která se z blíže nevyjasněných důvodů záhy stala majetkem cisterciáckého kláštera v dolnorakouském Zwettlu. Odtud také pochází její německý název, připomínající patrně jméno zakladatele, Wittingau, tedy Vítkův luh. České pojmenování bylo patrně odvozeno z činnosti, s níž se tehdejší osadníci museli v této oblasti často potýkat, a sice stříbením, tedy mýcením zdejších hustých lesů. Vítek zemřel roku 1194 a prokazatelně po sobě zanechal čtyři syny, mající až na Jindřicha všichni jméno po otci. Z těch následně vzešly vedlejší rodové linie, které si zděděné panství rozdělily mezi sebe, stejně jako rodový erb Všichni synové přijali do svého znaku pětistou růží, lišící se u každého z nich svou barvou.¹⁸

Území na západ od Lužnice bylo majetkem Vítků mladšího, zakladatele Landštejnské větve. Jeho synové Pelhřím a Ojř v roce 1250 odkoupili od cisterciáckých mnichů ze Zwettlu Třeboň zpět a malá trhová osada se díky výhodné poloze při zemské stezce začala rychle rozšiřovat. O třicet let později je zmiňován kostel svatého Jiljí s farou a panský dvorec s malým hrádkem. Snabý vajícím významem jistě vzrůstala potřeba rostoucí městečko zabezpečit a lze tak už předpokládat i nějaké prosté opevnění. Poprvé byla Třeboň označena jako město v roce 1341.¹⁹

V roce 1366 se novou vrchností stali páni z Rožmberka, další rodová větev starých Vítkovců. Bratři Petr, Jošt, Oldřich a Jan koupí města finančně ulehčili svým v hospodaření méně zdatným příbuzným. Následujícího roku byl při zdejším kostele založen augustiniánský konvent. Dalším velkým mezníkem byl rok 1376, kdy se bratři Petr a Jan zasloužili o získání městských práv. Tehdy už Třeboň jistě obepínaly hradby se třemi branami a příkopem.²⁰

Nové opevnění dosáhlo svého uplatnění za husitských válek. Oldřich II. z Rožmberka byl rozhodným stoupencem krále Zikmunda a jako mocný šlechtic i silnou oporou katolické strany, což při blízkosti silného centra výbojných husitských sil v Táboře nevytvářelo příliš bezpečnou situaci. Třeboňští augustiniáni proto roku 1421 s Oldřichovým svolením

---

¹⁸ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 8-9; Jaroslav PÁNEK - Robert ŠIMŮNEK - Vratislav VANÍČEK, *Páni z Rožmberka - nástin historie rodu*, in: Jaroslav PÁNEK a kol. (edd.), *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, Praha 2011, s. 24-25.

¹⁹ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 10.

²⁰ TAMTÉŽ, s. 11.

dočasně opustili město. Dva roky nato přišlo první obležení Tábority a po dalších dvou letech druhé. Oběma náporům se město ubránilo, nicméně panství škodám neušlo.²¹

Sotva pominulo husitské běsnění, obnovily se staré spory mezi Třeboní a Českými Budějovicemi o cesty, mýto a dopravu soli, což přimělo Rožmberky ke stížnostem u krále Jiřího z Poděbrad. Ten roku 1463 rozšířil privilegium na tý denní dovoz soli dané treboňským již králem Karlem IV., o třetí vůz. Hospodářství města se nadále zlepšovalo díky povolení sedmidenního výročního trhu na den svátku svatých Filipa a Jakuba, nařízení, aby všichni formani jedoucí z Českých Budějovic a Českého Krumlova do Jindřichova Hradce nevolili jinou cestu než tu vedoucí skrze Třeboň, zákazu vaření piva a provozování řemesel i obchodu předměstské obci a konečně také díky zřizování nových městských cechů.²²

Patnácté století přálo velkému rozkvětu treboňského panství. Ten se projevil zejména ve stavebnictví. Bohatnoucí měšťané nechávali přestavovat a přikrášlovat své domy ve stylu pozdní gotiky a renesance. V Třeboni je toho dodnes ukázkovým příkladem dům č. p. 97, od roku 1745 zvaný „Bílý koníček“, v současnosti fungující jako hotel.²³ Nejslibněji se však rozvíjelo pro tuto oblast tolik typické rybníkářství.²⁴ Po vybudování rybníku Velký Tisý (1502-1505), kde asistoval ještě jako pouhý myslivec, se treboňským fišmistrem stal Štěpánek Netolický. Podle jeho plánů vznikl roku 1514 zatopením klášterních pozemků a na nich stojící vesnice Opatov nedaleko Třeboně rybník Opatovický a o čtyři roky později rozšířené vodní koryto Strúha, od roku 1621 známé jako Zlatá stoka, jež svým tokem od Majdaleny, kde vytéká z řeky Lužnice, až k Veselí nad Lužnicí, kde se do jejích vod opět navrácí, propojuje zdejší rybníční soustavu a pod treboňskými hradbami navíc důmyslně vytváří vodní příkop.²⁵ Tento neobyčejně nadaný stavitel se však neomezoval pouze na projektování a využívání vodohospodářských staveb, ale řídil rovněž i realizaci nového městského opevnění v Třeboni

---

²¹ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 35-36. Politika Oldřicha II. z Rožmberka, namířená proti kališníkům a později i proti králi Jiřímu, spolu s hromadou dluhů působily mnoho těžkostí; Alois MÍKA, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970, s. 9-30.

²² F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 37-39. Jenom v Třeboni vzniklo do konce rožmberské vlády dvanáct cechů. Prvními byly řeznický (1445), krejčovský (1481) a ševcovský (1484). Cech tkalcovský (1519) sdružoval, z důvodu velké venkovské konkurence po celém panství, také soukeníky lomnické a veselské - viz A. MÍKA, *Osud*, s. 56-57. V roce 1555 bylo v Třeboni deset masných krámů, 56 řemeslníků, dva městští písaři, 5 úředníků dvora, jeden klášterní úředník a jeden panský úředník; Eva CIRONISOVÁ, *Domy a řemesla v Třeboni v 16. a 17. století ve světle urbářů*, JSH 46, 1977, s. 88-92.

²³ Jako dům Jana Krejčího je zmíněn již v urbáři z roku 1520. Na jeho kamenném pilíři lze spatřit vyrytý letopočet 1544 - v tomto roce bylo upraveno loubí po obvodu celého náměstí. V roce 1714 fungoval jako jediný zájezdní hostinec ve městě; Tereza NEJEDLÁ, *Měšťanská architektura v Třeboni v 16. - 18. století*. Magisterská diplomová práce MU, Brno 2015, s. 60.

²⁴ Rybníkářství se v rámci rožmberského hospodaření věnuje téměř celý *Osud* A. MÍKY. Podrobněji Josef ŠUSTA, *Pět století rybníčního hospodářství v Třeboni. Příspěvek k dějinám chovu ryb se zvláštním zřetelem na přítomnost*, Třeboň 1995 (originál německy ve Štětíně 1898). Ze soudobých pak Miroslav HULE, *Rybníkářství na Třeboňsku. Historický průvodce*, Třeboň 2000.

²⁵ K osobě Štěpánka Netolického a jeho dílu A. MÍKA, *Osud*, s. 63-86.

(1525-1526), přičemž mu přišly vhod znalosti Jindřicha VII. z Rožmberka ohledně moderní fortifikační techniky, získané pobytem v Itálii.²⁶

V květnu 1551 se rožmberským vladařem stal další Petrův synovec Vilém. Za jeho vlády, během níž zažilo třeboňské panství nebývalý rozmach, nastávala patrně nejslavnější éra rožmberského rodu. Místní vrchnost štědře podpořila rozvoj hospodářství. Osedlí z vesnic třeboňského panství měli od roku 1554 každé úterý dodávat na trh v Třeboni své zemědělské produkty. Roku 1565 vrchnost Třeboňským potvrdila jejich stará privilegia a zároveň zrušila ustanovení o odvolacím právu k českobudějovické městské radě. O dalších dvanáct let později přibylo městu právo na lány v Břilicích stejně jako na vaření bílého piva. Stranou velký ch změn nezůstala ani vizuální podoba města. Požár v roce 1562 podnítl další stavební horečku, v níž prokázali své dovednosti italsí architekti Antonio Ericer a Jan Vlach. Na místě dvou vyhořelých domů na náměstí byla roku 1566 postavena nová radnice, naproti ní o pak tři roky později kamenná kašna a starý městský hrad byl přestavěn na renesanční zámek.²⁷ V lednu 1566 Vilém se souhlasem krále a pražského arcibiskupa Antonína Brusa zrušil pro morální zpustlost jejich představitelů třeboňskou augustiniánskou kanonii a na jejím místě zřídil o rok později jezuitskou kolej, přičemž klášterní majetek přešel do držby vrchnosti. Nicméně jezuité s novým prostředím spokojeni nebyli a po dvou letech přesídlili do Českého Krumlova.²⁸

Roku 1569 Vilém z Rožmberka jmenoval krumlovského purkrabího Jakuba Krčina z Jelčan regentem rožmberského dominia. Předvedl se nejen jako schopný a nesmlouvavý správce, ale též věhlasný rybníkář, navazující na dílo mistra Štěpánka. To dosvědčuje rybník Svět (1571-1573, až do roku 1579 zvaný Nevděk kvůli náročné a problematické výstavbě), jehož hráz stojí jen několik metrů od třeboňských hradeb. I tentokrát bylo nutné zatopit mnoho obydlí ch pozemků. Obyvatelé zaniklého Svinenského předměstí byli odškodněni novou půdou, špitál byl přemístěn do domu východně od kláštera a znovu na jiném místě byl postaven i kostel svaté Alžběty.²⁹ Avšak Krčinův největší triumf měl teprve přijít. V letech 1584-1589 se šest kilometrů na jih od Třeboně uskutečňoval ambiciózní projekt, jenž měl

---

²⁶ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 43-48 připouští, že s přípravami nového opevnění se mohlo začít již mnohem dříve, totiž od roku 1505. Popud k tomuto projektu vzešel primárně z obav ze střetu s protivníky z řad české šlechty ohledně probíhajícího sporu o rožmberské dědictví, jak píše A. MÍKA, *Osud*, s. 84-85. K opevňovacím pracím detailněji Aleš STEJSKAL, *Třeboňské opevnění z let 1525–1526 v písemných pramenech* Průzkumy památek 8, 2001, č. 1, s. 3–20.

²⁷ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 55-61. Požár pohltil 48 domů, hradecká brána a městský hrad. Cironisová konstatuje, že zatímco před požárem stálo 107 domů, na přelomu století platilo úrok jenom 99 držitelů z 97 domů. K působení italských řemeslníků Václav BŮŽEK - Josef Hrdlička a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 219-225.

²⁸ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 50-58; J. PÁNEK, *Vilém*, s. 233-236. K dějinám třeboňského kláštera Jaroslav KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004.

²⁹ Zaniklé svinenské předměstí nahradila předměstí Břilické a Daskabát; P. ŠTOVÍČEK, *Zrození*, s. 117-118.

zastínit všechny předešlé a zároveň odrážet velikost rodu, po němž byl pojmenován. Svou rozlohou se zařadil na první místo mezi českými rybníky, přestože z původních 1060 ha zbyla necelá polovina.³⁰ Zadržování vodního toku řeky Lužnice, jejímž mohutným přehrazením rybník Rožmberk vznikl, však představovalo riziko. Z tohoto důvodu přistoupil Jakub Krčín k vyhloubení odlehčovacího koryta, odvádějícího tři kilometry severně od obce Majdalena přebytečnou vodu z Lužnice do Nežárky. Už Štěpánek Netolický zamýšlel v těchto místech řeku, působící při větších vodách záplavy, nějak zklidnit. Přestože Nová řeka až do moderních regulací toku na počátku 20. století zaplavovala území katastru obce Stříbřec, náležející tehdy novobystřickému panství, což vedlo ke sporům mezi oběma sousedícími vrchnostmi, se tento důmyslný vodohospodářský systém osvědčil. Rybník Rožmberk slouží také jako významný retenční prostor.³¹ Jakubu Krčínovi a jím zbudované pevné rožmberské hrázi tak zcela právem náleží nepřehlédnutelné místo v dějinách rybníkářství a celého tohoto regionu, což dosvědčuje kromě množství legend také socha na hrázi rybníka Svět z roku 2004.³²

Zvláštní a rovněž legendami obestřenou kapitolu treboňských dějin představuje pobyt dvou anglických alchymistů Johna Dee a Edwarda Kelly na zdejším zámku, kam je po vyhnání od císařského dvora v Praze roku 1586 pozval Vilém z Rožmberka. Na podzim 1588 mezi oběma alchymisty došlo k vážným roztržkám a Dee se s Vilémovým svolením vrátil do vlasti. Kelly se odebral zpátky do Prahy, kde roku 1589 dosáhl přijetí rytířského stavu, avšak brzy byl nucen vyměnit přízeň císařského dvora za věžeňskou kobku v mosteckém hradu.³³

Nástupcem bezdětného Viléma z Rožmberka se 31. srpna 1592 stal jeho mladší bratr Petr Vok. Ten však kromě ohromného majetku zdědil po svém předchůdci také značné dluhy, které se mu rozprodáváním částí panství podařilo splatit až po deseti letech. Byl nucen prodat mimo jiné i zámek v Českém Krumlově, jehož novým majitelem se stal císař Rudolf II. V dubnu 1602 se proto tradiční rodové sídlo přesunulo do Třeboně.³⁴ Nové „hlavní město“ rožmberského dominia bylo třeba patřičně zvelebit. Zdejší zámček čekaly veliké renesanční přestavby, na něž dohlížel italský architekt Domenico Benedetto Cometta z Eckturmu.

---

³⁰ Současná rozloha vodní plochy činí „jenom“ 489 ha. Protože rozlehlé a hluboké rybníky chovu ryb nesvědčí, byly jejich hladiny později snižovány.

³¹ Při srpnových povodních roku 2002 zvládl rybník Rožmberk zadržet více než desetinásobek (přes 70 mil. m³) svého objemu na ploše 2300 ha a uchránil tak povodí Lužnice od větších škod. U bezpečnostního přelivu rybníka stojí pomník s vyznačenými úrovněmi vodní hladiny při velkých povodních v letech 1829, 1876, 1890 a 2002. Pomník je i se jmenovitým poděkováním treboňských rybářů věnován Jakubu Krčínovi. K velké povodni z roku 2002 i k povodním starším Václav RAMEŠ, *Velká voda na Lužnici. Historie povodní a rybníční soustavy. Povodně 2002 den po dni*, České Budějovice 2003.

³² A. MÍKA, *Osud*, s. 121-173.

³³ K biografii Viléma z Rožmberka Jaroslav PÁNEK, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998.

³⁴ Ohledně hospodaření posledních Rožmberků A. MÍKA, *Osud*, s. 174-192; Ladislava KULÍKOVÁ, *Zadlužení Viléma z Rožmberka v letech 1589–1592*, JSH 54, 1985, s. 109–116; TÁŽ, *Finanční situace Petra Voka z Rožmberka v letech 1592-1611*, JSH 54, 1985, s. 173-182. Soustavněji se jím zabýval také Aleš Stejskal.

Z jihovýchodní strany připojil k zámku Ruthardovský dům, na straně jižní zase nahradila domy Donáta zámečnicka a Jana bednáře velká rožmberská knihovna s novým archivem.³⁵ Zrušena byla také v těchto místech stojící Břilická brána, již na stejné straně, blíže ke kostelu, nahradila nová, zvaná Budějovická. Tento zásah narušil původní přímou komunikační osu. Sídlní město mocného velmože, jehož příklon k Jednotě bratrské a aktivní angažování se v zájmech české stavovské opozice jej stavěly proti panovníkovi i některým mocným katolickým pánům, mělo být také řádně zabezpečeno. Petr Vok proto nařídil vylepšit opevnění a rozšířit městskou zbrojnici. To se vyplatilo již v březnu roku 1611, kdy třeboňské hradby zabránily pasovským žoldnérům zmocnit se města. Ti zemi opustili až poté, co obdrželi vyplacený žold, jehož větší část obstaral Petr Vok. Bylo to však jeho poslední velké gesto. V neděli 6. listopadu 1611 po čtvrté hodině ranní život Petra Voka na třeboňském zámku vyhasl. Uzavřel se tak i příběh celého rodu. Poslední Rožmberk po sobě stejně jako jeho bratr nezanechal žádné potomky. Dne 30. ledna 1612 se město Třeboň stalo dějištěm velkolepého, tři dny trvajícího posledního rozloučení. Po něm bylo tělo zesnulého velmože pochováno v kryptě cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě. Zlatý věk Růži skončil.³⁶

Velmi krátce nato zemřel i Jan Zrinský ze Serynu, jenž měl podle závěti Petra Voka jako jeho synovec zdědit panství Rožmberk a Libějovice, zatímco zbylá panství, tedy Třeboň, Nové Hrady a Borovany, měl podle dohody z 8. dubna 1609 přejít na Švamberky.³⁷ Těm tedy nakonec připadlo rožmberské dědictví v úplnosti, a to i včetně nemalých dluhů.³⁸ Červenou pětistou růží nahradila bílá labuť. Tedy spíše doplnila, protože císař Matyáš roku 1614 umožnil Švamberkům vylepšit jejich erb přidáním rožmberské růže, jako symbolický akt rodové kontinuity. Nová vrchnost potvrdila dle dědických podmínek stávající privilegia a jala se spravovat rozlehlé dominium, které roku 1612 ještě rozšířila o odkoupená panství Zvíkov a Kestřany, musela se však vypořádávat s dluhy a škodami způsobenými nájezdy Pasovských. Vedle šetrného hospodaření nezapomínala ani na dobročinnost. Každoročně v den smrti Petra Voka byla chudým v Třeboni darována almužna. K naplňování odkazu svého předchůdce tedy

---

³⁵ Rožmberská knihovna čítala až 11 000 svazků. Jako součást dědictví přešla po smrti Petra Voka ve vlastnictví rodu Švamberků. Těm byla po bitvě na Bílé hoře, jakožto účastníkům stavovského odboje, zabavena ve prospěch koruny. Roku 1647 ji císař Ferdinand III. nechal ze strachu před uchvácením nepřátelskými vojsky převézt do Prahy. Ironií osudu se však zrovna tam stala o rok později kořistí Švédů. Rožmberský archiv naopak všechny hrůzy třicetileté války na svém původním místě bezpečně přečkal. Podrobněji k rožmberské knihovně Lenka VESELÁ, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.

³⁶ K biografii Petra Voka Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996. K jeho pohřbu J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy*, II, s. 634-640.

³⁷ Vzájemnou dědickou smlouvou se oba rody zavázaly již roku 1484. Mezi Petrem Vokem a Janem Jiřím ze Švamberku však docházelo za aktivního přičinění některých mocných katolíků ke sporům, které urovnala až dohoda o obnovení dědických smluv v roce 1609; Jiří JÁNSKÝ, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá sága rodu s erbem labuť*, Domažlice 2006, s. 395-402.

³⁸ Výše dluhů činila 431 906 kop českých grošů, L. KULÍKOVÁ, *Finanční situace*, JSH 54, 1985, s. 179.

Švamberkové směřovali zodpovědně, a to i ve sféře politické. Jan Jiří i jeho syn Petr, jemuž byla rodová správa svěřena v roce 1615, dva roky před úmrtím jeho otce, se stejně jako Petr Vok aktivně hlásili k protestantským stavům a k jejich politickému programu, což mělo pro další osudy města Třeboně rozhodující význam.³⁹

---

³⁹ J. JÁNSKÝ, *Páni*, s. 406-422. K biografii obou Švamberků viz také Stanislav NAUŠ, *Jan Jiří ze Švamberka. Životní příběh dědice rožmberského odkazu*. Bakalářská práce JU, České Budějovice 2014.

3. Městská pevnost a její první využití (1611)

„Třeboň jest pevnost přesilná, na rovině mezi bahny položená, kterážto péčí a spanilomyslností Petra Voka, posledního ze slavného a prastarého rodu pánů z Rožmberka, zvelebena byla netoliko ozdobami rozmanitými, nýbrž také knihovnou a zbrojnicí. Původ jména jejího zdá se býti vzat od slova našeho ‘trzeba’, jako kdyby někdo řekl, že mu místa toho bude třeba. Němci jí nazývají Wittigenaw. Před branou její jezerem rozlévá se Svět, rybník ohromný, v němž stojí kostelíček prastarý, posvěcený sv. Jiljí; níže rovněž rozlévá se rybník ještě větší než Svět, jménem Rožmberk. Vejde prý se do něho 132.000 násady. Nájezdy nepřátel vždy zemdlávaly před pevností touto. Pasovských žoldněřův (r. 1611.) tuto nejeden raněn na tvrdou svalil se půdu. Hrabě Buquoy (r. 1618. a 1620.), veda přesilné vojsko císařův Matyáše a Ferdinanda, také nemálo pokoušel se o ni. Třeboň totiž déle než všechny ostatní setrvala u věrnosti králi Bedřichovi a v království tomto skoro poslední se dostala v moc císaře Ferdinanda vzdáním se r. 1622. dne 2. března.“⁴⁰

Těmito slovy představil slavné jihočeské město ve svém díle *O státě českém* z roku 1634 český exulantský spisovatel Pavel Stránský. Kromě své strategické geografické polohy mezi dvěma velkými rybníky těžila Třeboň jako pevnost z dobrého vojenského zaopatření, čehož se jí dostalo z pečlivosti posledního rožmberského vladaře Petra Voka. Ten se díky své skvěle organizované zpravodajské síti přehledně orientoval ve veřejném dění, a to na domácí půdě i v zahraničí.⁴¹ Dokázal tedy zajisté celkem přesně vyhodnotit vážnost tehdejší situace. Kromě vnitřních problémů, souvisejících s napjatými konfesně-politickými záležitostmi, se od roku 1593 celá podunajská monarchie opět potýkala se strachem z Turků kvůli další válce.⁴² Petr Vok byl od císaře pověřen vedením výpravysložené ze zemské hotovosti do Uher, která však nakonec do bojů nezasáhla a už příštího roku byla rozpuštěna. I tak si ale rožmberský vladař přivezl z tohoto nenaplněného tažení cenné zkušenosti, které se rozhodl ihned uplatnit při zabezpečování svého dominia. Za tímto účelem zahájil po svém návratu z Uher velkolepý výzbrojní program. Výroba nové výzbroje výstroje pro až dva tisíce vojáků se soustředila do Českého Krumlova, a to i po roce 1602, kdy už funkci rožmberského sídelního města plnila Třeboň. Ta se také při této příležitosti proměnila v mohutnou, takřka nedobytnou pevnost.⁴³

⁴⁰ E. TONNER (ed.), *O státě*, s. 129-130.

⁴¹ Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích (do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011, s. 79-94; V. BŮŽEK - J. HRDLÍČKA, *Dvory*, s. 161-165.

⁴² J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 407-428. K dobové atmosféře prostoupené obavami z tureckého nebezpečí Tomáš RATAJ, *České země ve stínu půlměsíce. Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*, Praha 2002.

⁴³ Aleš STEJSKAL - Václav BŮŽEK, *Výzbrojní program Petra Voka zRožmberka*, FHB 15, 1991, s. 179-261.

Původní opevnění budované Štěpánkem Netolickým v letech 1525-1526 za Jindřicha VII. z Rožmberka se nijak neupravovalo, kromě jižní části, kde stavba rybníka Svět pohltila Svinenské předměstí.⁴⁴ Spolu s ním zmizel i předsunutý val s příkopem, po němž zůstaly jen úseky podzemních chodeb táhnoucích se pod světskou hrází a název ulice „Na Valech“. Mezi zdejší zdvojené hradby s kasematy a branami Novohradskou a Svinenskou, dva vodní příkopy napájené vodou ze Zlaté stoky, tedy na místo nynějšího pivovaru Regent, však o tři desetiletí později přibyla ze zámku přemístěná rozšířená a zmodernizovaná rožmberská zbrojnice.⁴⁵ Kvůli zámeckým přestavbám zanikla na západní straně hradebních zdí Břilická brána, již architekt Domenico Cometta nahradil novou, zvanou Budějovická.⁴⁶ Hradby byly po všech stranách zpevněny, doplněny novými valy a dřevěnými sruby pro střelce. Obranu města měla zajišťovat rožmberská garda se silným dělostřelectvem. Byly také prověřeny ubytovací možnosti města pro potřeby vojska a soupis zbraní ve vlastnictví měšťanů, kteří tak měli v případě válečné situace hájit město společně s vojáky. Organizaci těchto obranných opatření vedl vojenský odborník a veterán z tureckých válek, plukovník Jan Lucanus.⁴⁷

Že tato stavební vylepšení nebyla marnou investicí, se ukázalo v lednu 1611, kdy Čechy přepadlo žoldnéřské vojsko najaté pasovským biskupem Leopoldem.⁴⁸ Souhlas k této invazi dal Leopoldův bratranec, císař Rudolf II., který si tímto způsobem chtěl vynutit zpět svoji ztracenou autoritu a zvrátit výsledky Libeňských jednání z roku 1608. Původně mělo pasovské vojsko pochodovat už v roce 1610 do knížectví Jülich-Kleve na území dnešního Severního Porýní Vestfálska, které se smrtí posledního jülišského vévody Jana Viléma ocitlo v bezvládní. Císař Rudolf II. měl zájem, aby toto strategicky důležité území při hranicích se Španělským Nizozemím zůstalo pod kontrolou katolíků, avšak než stačil dospět k nějakému rozhodnutí, zmocnili se knížectví kurfiřt Jan Zikmund Braniborský a falckrabě Wolfgang Vilém Neuburský, kteří se smlouvou uzavřenou 10. června 1609 v Dortmundu dohodli na společné vládě, dokud se celá záležitost podle platných říšských zákonů nevyřeší. Císař však dal přednost nabídce svého mladého ctižádostivého bratrance, pasovského biskupa Leopolda, že získá knížectví pro Habsburky. Ten už hned od začátku plánoval vojenský zátah, ale neúspěch při snaze získat si spojeneckou podporu Španělů a hrozba reakce ze strany protihabsburské koalice evropských zemí včele s mocnou Francií tyto plány hatily. Smrt francouzského krále Jindřicha IV., o níž se 14. května 1610 v Paříži osobně zařídil atentáčník

⁴⁴ K jižnímu opevnění František KÁPAR, *Jižní předsunuté opevnění města Třeboně. Střední úsek západního křídla (stavebně historický průzkum)*, Český Krumlov 1999.

⁴⁵ T. NEJEDLÁ, *Architektura*, s. 26-28.

⁴⁶ K Budějovické bráně Miloš ROHÁČEK, *Budějovická brána (stavebně-historický průzkum)*, Tábor 1993.

⁴⁷ R. FUKALA, *Konec*, s. 256-257; J. PÁNEK, *Rožmberk*, s. 192; F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 71.

⁴⁸ K předešlé i samému průběhu pasovského vpádu J. B. NOVÁK, *Rudolf*; J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 527-638.

François Ravaillac,⁴⁹ sice jülišskou otázku odsunula poněkud stranou, ale bezvýhodnost celé situace nakonec přiměla v červenci 1610 Leopolda i Rudolfa k rezignaci ve prospěch saského kurfiřta Kristiána II. V září se však město Jülich po měsíčním obléhání vzdalo protestantským vojskům. Spor definitivně ukončil až kompromis, přijatý 12. listopadu 1614 ve vestfálském městě Xanten, jímž vévodství Kleve-Mark připadlo protestantu Janu Zikmundovi a vévodství Jülich-Berg Wolfgangu Vilémovi, který mezitím přestoupil ke katolickému vyznání.⁵⁰

Leopoldovo vojsko však nebylo v roce 1610 rozpuštěno, ale čekalo ve svých táborech v Pasově na vyplacení dluženého žoldu. Toho s Leopoldovým souhlasem využil císař a hrozil českým stavům, že pokud je nevyplatí, vniknou Pasovští do českých zemí. Vůli zaplatit stavy skutečně projevily, ale veškeré snahy o vyjednání abduktu Rudolf sabotoval, aby mohl české stavy vydírat k poslušnosti a prosazení svých plánů, tedy odčinění jemu spáchaných „křivd“ ze strany jeho bratra Matyáše. Ten byl roku 1606 ostatními Habsburky neformálně uznán jako hlava rodu namísto duševně chorého Rudolfa a po podepsání Libeňské dohody v roce 1608 převzal i část královské moci (a sice nad Uhrami, rakouskými zeměmi a Moravou) s tím, že se v budoucnu stane Rudolfovým nástupcem⁵¹ Nadto císař zápasil i s odhodlaností českých nekatolických stavů, kterým se po čtyřiatřiceti letech od předložení společného vyznání víry, známého jako Česká konfese, podařilo v roce 1609 prosadit majestát zaručující protestantům v Čechách svobodu jejich vyznání a vlastní církevní správu.⁵² Pasovské vojsko se tak místo hájení habsburských zájmů v Říši mělo napříště stát Rudolfovým osobním donucovacím prostředkem ke znovuzískání pozbyté moci a ochráncem katolických zájmů v Čechách.

V noci z 21. na 22. prosince 1610 opustilo vojsko své pasovské ležení a zamířilo do Horních Rakous, odkud na konci ledna příštího roku překročilo českou zemskou hranici. Dva pěší a dva jízdní pluky, tedy přibližně deset tisíc žoldnéřů s plukovníkem Lorenzo Ramée, se nespokojily s obsazením Českého Krumlova, patřícího císaři, ale hnány vidinou snadné kořisti pokračovaly dál do českého vnitrozemí. Lstí se zmocnily Českých Budějovic⁵³ a postupovaly dále přes Tábor (3. února),⁵⁴ Beroun (11. února),⁵⁵ až na Malou Stranu, Hradčany a Pražský

---

⁴⁹ K atentátu na Jindřicha IV. Anton SCHINDLING, *Atentát na francouzského krále Jindřicha IV. Politická vražda ve věku konfesionalizace*, ČČH 110, 2012, s. 234-253.

⁵⁰ J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 585-611.

⁵¹ K průběhu takzvaného „sváru bratří v domě habsburském“ J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 502-655.

⁵² TAMTÉŽ, s. 560-584. Rudolfově majestátu je věnována monografie, Jiří JUST, *9. 7. 1609. Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.

⁵³ Přestrojení za císařské komisaře se vybraní vojáci nechali 30. ledna 1611 ubytovat ve městě. Když časně zrána příštího dne odjžděli, poslední z jejich kočárů uprostřed tehdejší Pražské (na severním konci dnešní Krajinské ulice) brány zastavil s tím, že kočí „si v hostinci zapomněl peníze“ a právě v tu chvíli se z městského příkopu vyhnul zde ukrytý zbytek Tomáš STERNECK, *Ochránci katolické víry versus obyvatelé katolického města. Vpád Pasovských a českobudějovíků měšťané*, in: P. R. BENEŠ et al., *Čtrnáct mučedníků*, s. 54.

⁵⁴ Tábor se vzdal bez boje; TAMTÉŽ s. 62-64; J. B. NOVÁK, *Rudolf*, s. 120-122.

hrad, kde byla odříznutá část stavovských jednotek 17. února po dvou dnech boje donucena kapitulovat a složit přísahu věrnosti císaři. Od dobytí Starého a Nového Města je už zastavila bdělost obránců. Stráže Mostecké věže stihly včas spustit mříž a na pravý břeh Vltavy tak přes Karlův most pronikl pouze jeden oddíl, jemuž velel plukovník Brändel. Ten byl však ihned zajat a většina jeho oddílu pobita. Následně propukly nepokoje, kdy ozbrojené davy prohledávaly domy podezřelých (zejména katolíků a cizinců), zda se v nich neskrývají zbylí pasovští vojáci. Došlo přitom i na katolické kostely a kláštery, kde nekontrolovatelnému výbuchu hněvu mas padly za obětí životy tamějších duchovních, jako tomu bylo v případě čtrnácti františkánských mnichů od Panny Marie Sněžné. K popravě čtrnácti hlavních viníků tohoto krveprolití došlo v polovině dubna 1611.⁵⁶ Praha zůstala rozdělena až do 11. března, kdy odtud pasovské oddíly po obdržení části žoldu od Leopolda v tichosti odešly. Rozhodl tak sám Rudolf, protože si stejně jako v případě jülišského dědictví uvědomil svoji bezradnost. Počet Pasovských mezitím poklesl asi na 5000 mužů, zato však vzrůstala jejich, ale i obecná nespokojenost. Navíc se od Jihlavy blížila spojená moravská a rakouská armáda arciknížete Matyáše, která do Prahy dorazila 24. března.⁵⁷ Generální sněm zahájený 11. dubna následně jmenoval Matyáše novým českým králem. Zoufalý pokus o rehabilitaci svého někdejšího postavení císaři nevyšel. Rudolf neochotně podepsal svou abdikaci teprve v den Matyášovy korunovace, tedy až 23. května 1611. Císařský titul si směl ponechat, stejně jako rezidenci na Pražském hradě, kde také 20. ledna 1612 zemřel.⁵⁸

Pasovské vojsko sice opustilo Prahu, ale neopustilo Čechy. Z Prahy se podle dohody s císařem stáhlo 14. března nazpátek k Českému Krumlovu a Českým Budějovicím, tedy na území koruny, kde mu měla být vyplacena zbývající část žoldu. Ty vojáky, kteří se v Praze zdrželi, ať už pro nemoc, opilství či z jiných důvodů, městské chasy vyhledávaly a zabíjely. Obětí bylo na dvě až tři desítky.⁵⁹ V Českých Budějovicích Lorenzo Ramée vykonal popravu

---

⁵⁵ K útoku na Beroun Marie TOŠNEROVÁ, *Vpád pasovský ch do Berouna v roce 1611*, in: *Minulost Berounska*. Sborník Státního okresního archivu v Berouně, č. 5, roč. 2002, s. 63-68.

⁵⁶ K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 317-318.

⁵⁷ Matyáš přislíbil vojenskou pomoc již 2. února; SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6192. 21. února z Vídně hlásil, že jeho oddíly postupují do Čech a požadoval jejich zásobování za náhradu. TAMTĚŽ, sign. 6197. Tato armáda měla mít asi 6000 vojáků. K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 314.

⁵⁸ J. B. NOVÁK, *Rudolf*, s. 139-323; J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 612-638. Dobývání Prahy a závěru Rudolfovy vlády je také věnována jinak většina obsahu *Čtrnácti mučedníků pražských*. K útoku došlo záměrně na poslední den masopustních svátků; Michal ŠRONĚK - Petr ADÁMEK, *Praha 1611 - vpád Pasovský ch a slavnost Masopustu*, in: P. R. BENEŠ et al., *Čtrnáct mučedníků*, s. 115.

⁵⁹ J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 629-634. Městské chasy nejprve pasovské vojáky i ty, koho za ně pokládaly, mlátily vším, co měly po ruce a poté shazovaly z Karlova mostu do Vltavy; Věra PETRÁČKOVÁ - Jan VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 273. Zajímavý je postřeh Pavla Skály ze Zhoře, který dodává, že „mnozí z té lůzy nepřátelské, byvše sochory a jinak suchými ranami zhmoždění, nemohli sčepení; ale natrápivše se do vůle, naposledy prosili lidu, poněvadž pro ty v těle jejich začarované oplatky mřítí nemohou, aby jim je z rukou vyřezávali a do ostatku je dobili. Čehož se jim velmi snadno dostávalo“; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 307. Že „tíz

devíti důstojníků, čímž chtěl upevnit upadající kázeň a předejít očekávané vojenské vzpourě. Oněch devět důstojníků sezval k hostině na českobudějovické radnici. Tam je dal jednotlivě povolávat do oddělené místnosti, kde na ně čekal kat, který je na místě bez předchozího soudu postílal. Jejich těla pak byla vystavena na náměstí i s listy, usvědčujícími je ze zrady, jíž se dopustili v Praze vyjednáváním s nepřítelem. Po tomto činu, vykonaném v nočních hodinách, odjel Ramée 18. března do Českého Krumlova a odtud do Pasova, kam dospěl 26. března. Novým velitelem se z pokynu Leopolda Pasovského stal hrabě Michael Adolf z Althanu.⁶⁰

Rychlý postup pasovských žoldáků, doprovázený divokým rabováním a vražděním, způsobil v jižních Čechách bezvládní.⁶¹ Na rozdíl od jihovýchodní Moravy, která se od května do srpna 1605 otřásala pod nájezdy uherských Bočkajovců (k nimž se přidaly obávané oddíly Turků a Tatarů)⁶², neměly Čechy, vzdálené tehdejšími četnými bojišti, válečnou zkušenost.⁶³ Mustruňk stavovských jednotek se měl uskutečnit teprve 15. února 1611, tedy v den útoku na Prahu,⁶⁴ třebaže se záležitost hrozícího vpádu Pasovských mezi direktory projednávala už před 16. prosincem 1610 a o rovných 14 dní později již nejvyšší zemští úředníci vyzývali hejtmany Bechyňského kraje k zavedení nutných opatření.⁶⁵ Prahu tak bránili převážně její vlastní obyvatelé. Když odtud Pasovští odtáhli, začala se Matyášova armáda kvůli rozepřím mezi Čechy a Rakušany rozpadat. K tomu se přidával nezáměr dále bojovat, protože hlavním úkolem bylo zachránit Prahu. Myšlenka dorazit Pasovské bojem v poli tedy neprošla.⁶⁶ Při

---

pasovští nějaké čarované, s nějakými charaktery pověřenými psané cedulky požírali, což že moc mělo, aby se jich zbraně a střelení nechytalo, avšak proti pověrkuom pivovarnický m asochoruom nic jim neprospělo“ poznamenává také Mikuláš Dačický z Heslova; Emil PRAŽÁK (ed.), *Paměti*, s. 17. J. B. Novák za zdroj těchto čar pokládá Nejsvětější svátost: „*Jali se hned prohlížeti domy, zda tam nezůstal některý příslušník pasovského vojska. Kdo jim padl do rukou, ať byl opilý, ať ležel raněn nebo nemocen, pykal za činy svých druhů. Několik jich přitáhli k řece, hodili do vody a ty, kdo se chtěli plaváním zachránit, ještě ve vodě postříleli. Jiné zabíjeli na místě, a kdo z nich měl tuhý život, tomu prý dříve, než ho dorazili, vyřezávali z ruky hostii, již prý měl zašitou a nemohl proto umřítí“; J. B. NOVÁK, *Rudolf*, s. 293. Novákova teorie je pozoruhodná z konfesního hlediska. Pokud by si Pasovští skutečně do rukou zašivali hostii, svědčilo by to nejen o katolické víře v reálnou přítomnost Krista v proměněném chlebu, ale také o značně dehonestujícím vyjadřování nekatolických kronikářů ohledně přijímání pod jednou způsobou a víry v magické účinky eucharistie.*

⁶⁰ J. B. NOVÁK, *Rudolf*, s. 314-318, 494.

⁶¹ J. PÁNEK, *Rožmberk*, s. 192. Ke zkáze způsobené Pasovskými V. PETRÁČKOVÁ - J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 265-274; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 264-328; E. PRAŽÁK (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova*, s. 17-20; SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6203/5, 6210, 6215 a 6237A.

⁶² J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 495-498.

⁶³ Obecný pořádek na rožmberských panstvích sice narušovaly průchody a pobyty vojsk, směřujících po jedné z tras přes Soběslav, Veselí, Lomnici a Třeboň na „krchov Evropy“ do Uher proti Turkům, nelze tu však mluvit o válečném zážitku. Výtržnosti „Valounů“ působily ve vsích i městech značný chaos, ale ten se nemohl rovnat nájezdům útočících cizích vojsk spojené s pleněním, jako tomu bylo v případě Bočkajovců či Pasovských. A. STEJŠKAL - V. BŮŽEK, *Vý zbrojní programy*, s. 183.

⁶⁴ Z. MUNZAR, *Spor*, in: P. R. BENEŠ et al., *Čtrnáct mučedníků*, s. 37.

⁶⁵ Dopis Václava Budovce z Budova Petru Vokovi s informacemi o průběhu jednání v SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6184. Pokyny nejvyšších zemských úředníků TAMTĚŽ, sign. 6185.

⁶⁶ J. JANÁČEK, *Rudolf*, s. 634-635; J. B. NOVÁK, *Rudolf*, s. 304-306.

ústupu do svých základů v jižních Čechách se proto Pasovští nesetkali s odporem, kromě útoku sedláků kdesi u Příbrami, vedených rytířem Lukášem Trnavským.⁶⁷

V obou tehdejších jihočeských krajích, Prácheňském i Bechyňském, si potom skupiny pasovských krátily čekání na příslibenou výplatu plněním. Dravost vojáků vynahrazujících si zadržovaný žold a věčně se nedostávající proviant kořistí z podmaněných oblastí asi překvapí jen málokoho; tím spíše, pokud se jednalo o cizí, katolické vojsko na převážně protestantském území.⁶⁸ Situace byla ještě o to horší, že plenicím hordám nestálo nic v cestě. V zemi odvyklé válce se účinná obrana zařizuje vždy s velkými obtížemi. Zoufalí venkované se proto někdy začali uchýlovat k obraně na vlastní pěst.⁶⁹ V houstnoucí atmosféře sociálního neklidu se tak povíдалo o přípravách všeobecného pozdvižení, do jehož čela se postaví „nový Žižka“.⁷⁰

K lidovému povstání vedeného novodobým Žižkou sice nedošlo, nicméně k řešení se nakonec dospělo. Přišel s ním nejzámožnější člen direktoria, Petr Vok z Rožmberka. On byl po celou dobu nejlépe informován a k němu také chodily četné prosby o pomoc a o rady.⁷¹ Díky jeho úsilí ve vyzbrojování rožmberského dominia a ovšem i díky jeho bohatství v něm přežívala jakási jiskra naděje na odvrácení pasovské pohromy. Pevné třeboňské hradby, za nimiž dlela rožmberská garda, od 1. února 1611 ještě posílená 40 ozbrojenci ze Soběslavi,⁷² skýtalý azyl bezradně prchajícím urozeným⁷³ a do vesnic v okolí měla zamířit stáda dobytku hlubockých poddaných⁷⁴. Z Lomnice nad Lužnicí zase přišla Petru Vokovi žádost o zapůjčení zbraní pro bránění města proti loupežení pasovských vojáků.⁷⁵ Tento trezor rožmberského panství přirozeně nemohl ujít pozornosti po kořisti lačnicích žoldnérů. Někdy po 17. březnu se pokusili města zmocnit, ale setkali se tam s tuhým odporem, který jejich útok bez větších problémů odrazil. Pavel Skála ze Zhoře toto vítězství později okomentoval: „*Když tedy jistý díl těch škůdcův zemských přitáhl k Třeboni, dovolili jim přistoupiti až k samému valu třeboňskému a poté pouštěli na ně velikou i malou střelbu s těmi ohnivými nástroji tak silně,*

⁶⁷ J. B. NOVÁK, *Rudolf*, s. 307-310; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 308.

⁶⁸ Barvitý náhled do života vojáka raného novověku představil Zdeněk VYBÍRAL, *Člověk ve válce*, in: Václav BŮŽEK - Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 433-474.

⁶⁹ Viz svědectví o krvavé srážce rožmberských poddaných ze vsi Olšovice s pasovskými vojáky v SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6214 a zprávu o vypálení vsi Zaliny v J. PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy*, II, s. 623.

⁷⁰ J. PÁNEK, *Rožmberk*, s. 191-192.

⁷¹ SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6194, 6203/2, 6203/4, 6205, 6207, 6208, 6212A a 6218. Neškodili však jenom Pasovští, ale i rožmberské vojsko, jak si na něj stěžovali třeba Veselští; TAMTÉŽ, sign. 6192A a 6194A. („*Nemalé pohružky od nich slyšíme, nežto jim podle našich nejvyšších možností všemi statky povolní jsme a jak můžeme, fedrujeme, ale oni více jmiti chtějíce i z příbytkův našich nás vykážejí... odjedou a cizí hned v patách za nimi následují. Za jídlo, pití, vobrokův nic nezaplátí, ani dobrého slova nepodajíce s tím odjíždějíce.*“)

⁷² TAMTÉŽ, sign. 6191.

⁷³ TAMTÉŽ, sign. 6193, 6200, 6202.

⁷⁴ TAMTÉŽ, sign. 6203/3.

⁷⁵ TAMTÉŽ, sign. 6213.

že jich veliký počet tu mizerně skapal, a ani od té chvíle neměli žádné více chuti po rožmberské kořisti dychtiti.“⁷⁶

Obávaní „škůdcové zemští“ tedy odtáhli od Třeboně s nepořízenou. Byl to výjimečný jev v jinak rozvrácené zemi, které nikdo nevládl a kterou ani nikdo nebránil. Zprávy o tomto ojedinělém triumfu tak vyvolaly značný ohlas⁷⁷ Útoků však odolala také Soběslav a Pasovští se proto rozhodli změnit taktiku. Když to nešlo ohněm, mohlo by to vyjít s vodou, které bylo v nejbližším okolí více než dost. Začali proto plánovat, že naruší hráz rybníka Rožmberk.⁷⁸ Tím by kromě zdejších polí a lesů zaplavili i města ležící při tocích Lužnice a Vltavy včetně Prahy. Petr Vok se o tom včas dozvěděl a informoval ostatní české stavy. Strach z ničivé síly nezastavitelného živlu, přesahující všechny možnosti člověka, zapůsobil a rožmberskou gardu tak záhy posílilo na dva tisíce pěších i jezdců mající za úkol střežit hráz dotyčného rybníka.⁷⁹

Odhodlání zastavit tuto zhoubnou invazi přimělo ke spolupráci nejen české stavy, ale i města, nehledě na jejich konfesní či politické postavení. Králi tradičně oddaní Budějovičtí, nedobrovolně plnící úlohu hlavní základny pasovských „obránců víry katolické“, se raději odhodlali podat si ruce se svými odvěkými rožmberskými (a tehdy už navíc i nekatolický) soupeřícími z Třeboně. Jejich nezvaní hosté jim totiž nařídili vydat všechny zbraně a ještě si ze sirotčí truhlice vybrali „císařskou půjčku“ v hodnotě 8000 zlatých plus další sumy z berních peněz.⁸⁰ Šestáho března se proto 57 nejbohatších budějovických měšťanů složilo a vybralo 10585 zlatých a 40 krejcarů, které odevzdali Petru Vokovi jako příspěvek k projednávanému vyplacení. Devátého června se pasovské vojsko položilo mezi Lišovem a Štěpánovicemi. Ještě toho dne došlo k vyplacení pěchoty. O dva dny později proběhl abdaňk jízdy. Celkem bylo vydáno 173000 zlatých, z čehož plných 100000 uhradila rožmberská pokladnice.⁸¹

Tak tedy skončilo dobrodružství, o němž si Rudolf II. myslel, že mu pomůže vrátit se zpátky na výsluní politického života. Místo toho svůj život završil fatálním selháním. Nejprve kvůli jülišskému dědictví málem rozpoutal válku evropských rozměrů, o níž by však rozhodně nestál a před níž jej v podstatě zachránila jenom nešťastná náhoda (totiž vražda francouzského krále), načež se mu to fakticky podařilo ve své vlastní zemi, kterou si nechal dobrovolně ničit přizvaným cizím vojskem. Při tom všem nechybí ani konfesní podtext, tedy snaha pokořit

⁷⁶ K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 312.

⁷⁷ J. PÁNEK, *Rožmberk*, s. 193.

⁷⁸ Zde se sluší znovu připomenout, že rybník Rožmberk v té době zaujímal více než dvojnásobnou rozlohu oproti současnému stavu a i objem jím zadržované vody byl tedy několikanásobně vyšší než dnes.

⁷⁹ K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, I, s. 312. S odkazem na Sněmy české XV, I, č. 589 však J. B. NOVÁK zmiňuje, že vyslaný sbor měl hlídat i jiné velké rybníky v okolí, viz TÝŽ, *Rudolf*, s. 312.

⁸⁰ Tuto „půjčku“ si ještě v polovině dvacátých let Budějovičtí nárokovali jako pohledávku u Ferdinanda II.; T. STERNECK, *Ochránci*, in: P. R. BENEŠ et kol., *Čtrnáct mučedníků*, s. 50-51.

⁸¹ J. PÁNEK, *Rožmberk*, s. 190-196; TÝŽ (ed.), *Životy*, II, s. 624-626 a 742.

nekatolíky. S Rudolfovou postavou v tomto tragickém obraze ostře kontrastuje Petr Vok z Rožmberka jako ten, kdo významnou měrou přispěl k ukončení celého konfliktu. Kromě zmincování stříbrného pokladu to byla právě jeho vyzbrojovací aktivita, která pomohla zastavit pasovskou expanzi. A právě Třeboň přitom dostala skvělé pověsti jako silná pevnost, jejíž význam nelze podceňovat. Jako taková se dokázala ubránit nepříteli a díky tomu unikla osudu dobytého či vydaného města, který tak těžce dolehl třeba na České Budějovice.

4. Městský požár (1618)

Na Velký pátek 13. dubna roku 1618 zachvátil Třeboň požár. Nejprve hořelo během poledne v domě u Trubačů (č. p. 44., nárožní dům Žižkova náměstí a Rožmberské ulice), na němž oheň strávil celý krov a odkud přeskočil na vedlejší dům (č. p. 45), kde jej zastavili stržením krovu. O něco později však Pavel Trubáček opět svolával poplach, protože hořelo znovu, tentokrát u Pavla Hrdličky v Knikovském domě (č. p. 56, dnes součást hotelu Zlatá hvězda), z něhož se rozšířil k hlavnímu náměstí na domy purkmistra Pavla Mírotického (č. p. 107, součást hotelu Zlatá hvězda) a Jana Jířkovic (č. p. 106, rovněž součást téhož hotelu). Do jedné hodiny prý vzplálo celé město. V klášteře shořely tři domy a k zámku Lamplův dům (č. p. 108, dnes obchodní dům Bílý beránek) až do Šenkovského domu (č. p. 48, nárožní dům Žižkova náměstí a Krčínovy ulice, přilehající ke Svinenské bráně). Popelem lehlo celkem 83 domů, radnice (nová byla postavena až o dvacet let později), věž s hodinami, lázně, pivovar a jeho zařízení (které měly nahradit dvě kádě z klášterního pivovaru) a Hradecká brána. Pohromy zůstalo ušetřeno šest domů, šatlava a brány Svinenská a Budějovická. Je známa i jedna lidská oběť, a sice pekařka, „žena souseďa Švikhartka“, která ve snaze vzít něco z truhly vběhla do domu, kde uhořela. Dále se uvádí, že „nemálo dobytka se udusilo“.⁸²

O jeden měsíc a deset dní později (23. května) české stavy zahájily ozbrojené povstání proti králi a císaři a třeboňští měšťané byli nuceni poskytnout stavovským vojákům stravu i nocleh. Jejich starosti se tím znásobily. Kvůli požáru se měšťané uchýlovali do vlastních sklepů, kde si zřizovali provizorní bydlení. V už tak značně stísněných podmínkách teď měli ještě víc ustoupit hladovým a nebezpečným příživníkům, o jejichž společnost, jak se ukáže v dalších kapitolách, rozhodně nestáli. Věnujme však ještě chvíli pozornost následkům ohnivé zkázy. S nastalými škodami si město svépomocí poradit nedokázalo. Běžná praxe v těchto případech proto počítala s podporou domácí vrchnosti i dalších měst. Stejný osud totiž mohl kdykoliv postihnout (a to se také často stávalo, někdy i opakovaně) kohokoliv jiného.⁸³

Část škody vzniklé třeboňským požárem pomohlo uhradit tři tisíce kop míšeňských s pololetním úrokem z pokladnice Petra ze Švamberka, jak za to žádala městská rada dopisem z úterý 24. dubna 1618, nicméně tato částka zdaleka nebyla dostačující. Vedle peněz bylo

---

⁸² Josef POSPÍŠIL, *Třeboňsko za povstání českého*, s. 2-3; P. ŠŤOVÍČEK, *Zrození*, s. 114.

⁸³ Na množství se požáry v Čechách upozorňuje výzva k zadržování tuláků a k opatrnému zacházení s ohněm z 15. ledna 1613; SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6236B, fol. 190. Třeboň postihly nejhorší požáry v letech 1562, 1618, 1723 a 1781. O požárech v raném novověku Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl druhý*, Praha 1892, s. 218-252.

zapotřebí také stavebních materiálů, jmenovitě cihel, dřeva a šindele, určených alespoň pro ty nejnnutnější opravy.⁸⁴

O necelý měsíc později, 21. května 1618, psala městská rada své vrchnosti znovu. Tentokrát se dožadovala sepsání a zpečetění prosebných listů, které následně zaměřily do „*měst, městeček a jiných zemí, k duchovnímu i světskému stavu*“, aby v českém i německém jazyce přednesly prosbu o pomoc ohněm postižené Třeboni. Jeden z těchto listů došel i do Českých Budějovic, královského města, jež zůstávalo věrné císaři a jako takové se krátce nato začalo připravovat na válku se stavovskými rebely (jejichž významnou pevností se měla stát právě Třeboň), a které i přesto upřímné prosbě „*pánů přátel a sousedů zvláště milých*“ vyšlo vstříc. Jistě i díky tomu, že „*milí páni*“ neváhali připomenout tisíc kop míšeňských dlužených i s pololetním úrokem sirotkům po Janovi Mírotickém, někdejším třeboňském měšťanovi.⁸⁵

Nebylo to jediné připomenutí finančních pohledávek v této těžké situaci. Jistý Daniel pekař se nemohl domoci vrácení neurčeného obnosu za ječmen, který předtím prodal své sestře Veruně, vdově po Pavlu Maurerovi z Českého Krumlova, a obrátil se tak na třeboňskou městskou radu. Ta své krumlovské protějšky na danou kauzu upozornila v dopisu datovaném k 31. květnu 1618 s odůvodněním, že „*vidouce slušnou nyní a důležitou potřebu toho býti, žádosti jeho oslyšeti jsme nemohli*“.⁸⁶ Lze se domnívat, že tato „*slušná a důležitá potřeba*“ přinejmenším jako vhodná záminka souvisí se škodou způsobenou požárem.

Nevyřešenou záhadou zůstává, co se stalo s částkou 141 kop míšeňských vybraných v Praze (90 kop) a v Mostu (51 kop). Z bezpečnostních důvodů měli dva třeboňští měšťané, Mikoláš Rozporečtář a Petr Koláček, pověřeni donesením prosebných listů, zanechat vybrané peníze u Václava Bosbona v Praze, avšak v jemu adresovaném psaní z 12. září 1618 čteme spolu s poděkováním za učiněné dobrodiní i prosbu třeboňských o konečné odevzdání řečené částky po Petru Koláčkově.⁸⁷ Dlužní zůstávali i sami Třeboňští, a to Martinu Lomnickému ve Veselí, u něhož si pro opětovnou výstavbu vyhořelých budov vyžádali půjčku proti jistotě v hodnotě jednoho tisíce míšeňských kop, přiznávajíc přitom svých tří tisíc kop od Petra ze

⁸⁴ SOKA Jindřichův Hradec, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 19, 26 a 46.

⁸⁵ TAMTÉŽ, fol. 47-49. Rodina Mírotický ch vlastnila v Třeboni celkem tři domy: č. p. 90, patřící od roku 1585 zmiňovanému Janovi, č. p. 107 (dnešní hotel Zlatá hvězda) patřící od roku 1591 Pavlovi a č. p. 84 (Vratislavský dům), patřící od roku 1609 Janu Ruthardovi. Jak již bylo uvedeno na předchozí straně, Pavel Mírotický zastával v době vypuknutí požáru funkci purkrabího. Rodina Mírotický ch tedy měla v Třeboni nepochybně značný vliv a pravděpodobně se těšila i patřičné úctě. V kartonu 23 fondu Archiv města Třeboň v SOKA Jindřichův Hradec lze nalézt k období mezi lety 1619 a 1629 kšafy Pavla, Samuela Rutharda a Jana Rutharda. Kšaft Jana Rutharda z 23. října 1629 s přílohami z let 1624-1653 (sign. IIIA-181), týkajících se dle inventárního popisu zejména sporů a dluhů, je poměrně obsáhlý a jeho studium by mohlo přinést více cenných informací jak o osobě Jana Rutharda, tak o rodině Mírotický ch. V kartonu 24, sign. IIIA-214 jsou pak uložena další projednání pozůstalosti, datovaná k roku 1634.

⁸⁶ SOKA Jindřichův Hradec, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 19.

⁸⁷ TAMTÉŽ, fol. 55.

Švamberka jako důvod, proč „*nechtějí toho příkořistí činiti a takovou sumu vypověděti, raději jinde sobě objednati nepomíjejí*“.⁸⁸

Prosebné listy plnily svůj účel úspěšně. Dochovaly se záznamy o peněžních darech, jež do Třeboně posílaly v průběhu roku 1618 jednotlivé osoby, úřady, zámky a především cechy měst ze všech koutů království i za jeho hranicemi. Na závěrečné stránce těchto *Register darů pro pohořelé v Třeboni* je v záznamu z 8. února 1619 spočtena celková suma vybraných darů v hodnotě 111 kop míšeňských 12 grošů a 1 denár, z toho 91 kop 58 grošů a půl denáru dodaných hotových peněz a 19 kop 14 grošů a půl denáru zůstalo k dodání.⁸⁹

Dále je v radním manuálu a městském kopiáři z let 1617-1619 uložen *List přiznávací na sbírku domovní* z 6. prosince 1618, jímž Třeboňští přiznávali sumu určenou k odvodu nejvyšším berníkům do Prahy, dle nařízení generálního sněmu konaného od 11. června 1615 do 3. října téhož roku. V tomto listu se uvádí částka 6 kop míšeňských ze 14 nepohořelých v Třeboni a 4 poddaných ze vsi Libín. Před požárem činila suma 30 kop 40 grošů z 92 osedlých (po 20 groších každý) v Třeboni a jednu kopu 20 grošů ze 4 poddaných v Libíně, celkem tedy 32 kop. Vybrala se tedy ani ne šestina vyměřené taxy. Pohořelým, jejichž počet list stanovuje na 77, byla odpuštěna chybějící částka 25 kop 40 grošů. Zbylých 20 grošů „*se ztratilo*“ na domě nebožtíka Zachariáše Škaty, který „*k ruce Jeho Milosti pánu býti má*“.⁹⁰

Neštěstí jednoho může pro druhého představovat příležitost k přilepšení. Ke své újmě totiž přišel i cech pekařů, z nichž mnohým ohnivá běsnění znemožnilo provozovat svou živnost a zaopatřit město rezným chlebem. Přes městskou radu se proto 14. května 1618 třeboňští pekaři rozhodli umožnit veselským a lomnickým kolegům prodej jejich produktů ve svém městě i mimo tržové dny.⁹¹ Zda k tomu opravdu došlo, se však prokázat nepodařilo.

Třeboňští se potýkali s finančními problémy už před požárem. Musela tehdy udeřit krutá zima,⁹² kvůli níž uhynulo tak velké množství ryb, že jejich okamžité zaplacení by údajně přivedlo řadu lidí na mizinu. Termín platby tak chtěli oddálit, jak píše 21. března 1618,

---

⁸⁸ TAMTÉŽ, fol. 50.

⁸⁹ SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIC 2, č. knihy 58.

⁹⁰ Generální sněm z roku 1615 nařídil vybírat na zaplacení císařských dluhů za každého obyvatele království půl druhé kopy míšeňské z ryb, vína a „*sladkého pití*“ (snad sladového nápoje, tedy piva), dobytku a masa každý rok na tři termíny (pondělí po svatém Havlu, v pondělí po neděli provodní a v pondělí po svatém Jakubu) po následujících pět let. SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 34-38; více o záležitostech Zachariáše Škaty TAMTÉŽ, fol. 16.

⁹¹ TAMTÉŽ, fol. 18.

⁹² Sedmnácté století, odehrávající se uprostřed „malé doby ledové“ bylo na nevládná a chladná počasí bohaté. O dopadu podnebí na tehdejší společnost T. MUNCK, *Evropa sedmnáctého století 1598-1700*, Praha 2002, s. 111-112, či detailněji Brian FAGAN, *Malá doba ledová. Jak klima formovalo dějiny v letech 1300-1850*, Praha 2007. O možnostech historické klimatologie Rudolf BRÁZDIL - Oldřich KOTYZA, *Současná historická klimatologie a možnosti jejího využití v historickém výzkumu* ČMM 120, supplementum 1, 2001, s. 17-59.

nejdříve do 3. června 1618, jinak by prý „o statečky i živnušky své v tom přijít museli“.⁹³ Rok 1618 tedy přišel do Třeboně zasít semena bídy nejenom ohněm a mečem, ale i mrazem. Kromě rozmarného počasí však přidělavaly tehdejším lidem vrásky také neobvyklé přírodní⁹⁴ a nebeské⁹⁵ úkazy. Ty měly podle zažitých názorů věštit příchod zlých časů.

Požár město znatelně ochromil, a to v tu nejméně vhodnou dobu. S pomocí milodarů i různých finančních strategií se sice postupně dařilo alespoň provizorně zacelovat ty největší rány, nedostávalo se však času potřebného k jejich úplnému zahojení. Stavovské povstání zahájila pražská defenestrace pouhých šest týdnů poté a švaberská Třeboň tak záhy čelila novým problémům. Stavebních oprav se proto v důslednosti dočkal pouze systém městského opevnění včetně shořelé Hradecké brány. Mnoho budov ve městě však čekalo na svoji obnovu ještě dlouho po skončení stavovského povstání. Život ve městě se tedy nezastavil, ale měl se přizpůsobit výjimečnému stavu. Teprve následná obranná opatření spočívající v přítomnosti vojenské posádky měla městu přivodit jeho nejtěžší chvíle.

---

⁹³ SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 15.

⁹⁴ „Ty všechny věci strastné, kteréž se již na národ a obzvláště na stranu pod obojí valily, Bůh předpovídal nám skrze své rozličné posly zázračné netoliko v povětří, ale sem tam i na okršlku zemském. Nebo v ty časy spatřovali lidé zhusta strašlivá vojska v oblacích společně se potýkající s zbraněmi krvavými, sloupy veliké, jež Řekové dokos jmenují a jacíž ukazovali se na nebi v dobu tu, když tam před mnoha sty lety onino Lacedemonští, byvše přemoženi v moři, o celé panování a velkomocnost svou přišli. Povstávali též i větrové a bouřky neobyčejné, boříce stavení, i silné stromové z kořene vyvracejíce s znamenitou lesův škodou a záhubou. Jedné také chvíle přiletělo na Novoměstský rathouz nesčíslné množství pavoukův vodních a usadilo se na něm. S rathouzu pak v Starém městě Praž. spadla s vrchu věže makovice ozdobná, na níž stál orel císařský o dvou hlavách, jakkoli byla velmi pevně a bezpečně silnými nárožníky neb klamry přibita a ufasována; od něhož v tom pádu urazila se noha jedna a jedno křídlo. Ano i nočním časem potulovali se zhusta v městech Pražských nemalí houfové psův neb ohařův velikých, kteříž outok na lidi činili, a co jiných těch úkazův strašlivých dalo se v tu dobu onde i onde po zemi, jež neřkuli osoby rozšafnější, ale i ti sprostí lidé ujímali a vykládali sobě za jisté hněvu božího a budoucích neřestí předchůdce a znamení“; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 36-37.

⁹⁵ V roce 1618 se na nebi ukázala jasná kometa, dle slov Ondřeje Habervešla z Habernfeldu: „V téměř čase bylo viděti na klenbě nebeské hvězdu vlasatici nesmírné velikosti, vysílající své kmitavé paprsky po celé šíři Evropy, která jako obvykle ohlašovala největší převraty v Evropě a byla zcela neklamnou zvěstovatelkou oněch velkých nesnází v Němcích, které se již projevovaly“; J. POLÍŠENSKÝ (ed.), *Historie o válce české 1618-1620. Výbor z historického spisování Ondřeje z Habernfeldu a Pavla Skály ze Zhoře*, Praha 1964, s. 49.

V české historiografické literatuře se mi o této kometě bohužel nepodařilo najít nic bližšího. Nalezl jsem ale níže uvedené webové zdroje, přes něž se lze dostat k dalším informacím. Byla to poslední a nejjasnější ze tří komet, které se roku 1618 přiblížily k Zemi a upoutaly pozornost astronomů, kronikářů i obyčejných lidí z celého světa. Johannes Kepler jim věnoval spis *De cometis qui annis 1607 et 1618* vydaný v Augsburgu roku 1619. V tom samém roce však také vyšel v Hradci Králové *Tractatus cometographicus. O dvou hvězdách či kometách, které se spatřovaly na konci roku 1618* českého astronoma Šimona Partlického ze Špicberka. Ačkoliv se ona třetí kometa objevila už 8. listopadu 1618, jako první ji popsal velvyslanec španělského krále v perském Isfahánu García de Silva y Figuerora o 16 dní později. Sám Kepler ji začal studovat až 29. listopadu 1618 v Linci. Podle něj ji jako první spatřil jezuita Marsilius 24. listopadu 1618 v Českých Budějovicích. Sledovaly ji i v Číně, Koreji, či na Filipínách. V bavorském Ingolstadtu ji od 1. prosince zkoumal švýcarský jezuita Johann Baptist Cysat. Kometu, již dnes známe pod označením C/1618 W1, bylo možné pozorovat až do 22. ledna 1619.

<http://hvezdarnauherskybrod.sweb.cz/zajimave/astromie%20na%20morave.htm>

https://de.wikipedia.org/wiki/C/1618_W1#cite_note-6

David A. J. SEARGENT, *The Greatest Comets in History. Broom Stars and Celestial Scimitars*, New York 2009, s. 110-112.

5.1 Příprava města na ozbrojené povstání (1618)

Po smrti Petra Voka přešlo třeboňské panství na Švamberky. Jan Jiří ze Švamberka ve velkolepém výzbrojním programu však nepokračoval, nejspíše proto, že se už tak impozantní stávající arzenál jevil přinejmenším jako postačující. Ostatně, když v roce 1615 přenechával panství svému staršímu synu Petrovi, nemohli nejspíš ještě ani jeden tušit, k čemu v zemích Koruny české dojde za další tři roky. Spíše se věnovali správě rozlehlého dominia a snažili se řešit dluhy zděděné po Rožmbercích, zvětšené ještě o ty vlastní. Nezapomínali však naplňovat odkaz svého předchůdce včetně charity.⁹⁶

Po květnové defenestraci se Petr ze Švamberka jako příslušník jednoho z předních českých protestantských rodů a rozhodný zastánce protihabsburského kurzu stal jedním z direktorů. Ti měli rozhodovat o dění v zemi místo krále a císaře Matyáše a zároveň odmítli uznat jeho nástupce Ferdinanda, zvoleného českým zemským sněmem ještě za Matyášova života. Příslušníků panského stavu mezi nimi bylo deset, šest se jich hlásilo k nekatolickému vyznání.⁹⁷ V očekávání nevybíravého postupu císaře proti vzbouřencům rozhodlo direktorium o ozbrojeném odporu. Začalo sestavovat společnou armádu a svolávat zemskou hotovost.⁹⁸ Petr ze Švamberka byl požádán, aby z třeboňské zbrojnice vydal nějaké zbraně. K tomu sice nedošlo, zato však rozhodl o vydržování jednoho praporce pěchoty navíc. Místo zbraní nechal naložit na vozy své osobní věci a kvůli svým direktorským povinnostem přesídlil do Prahy.⁹⁹

Jeho poddaný z Třeboně se však toto rozhodnutí vůbec nelíbilo a dali mu to i najevo. V dopise z 25. července zmiňují své obavy nad „*velikými roztržitostmi a nebezpečnostmi*“, zapříčiněné kromě škody způsobené požárem nyní už i přítomností blízkého se „vojenského lidu“.¹⁰⁰ A v této době plné strachu, nejistoty a nedůvěry se ještě náhle dozvídají, že se jejich vrchnost, na níž jedinou (spolu s milostí Boží) se spoléhají, chystá odjet od nich z města pryč.

⁹⁶ J. JÁNSKÝ, *Páni*, s. 406-412 a 421-422.

⁹⁷ TAMTĚŽ, s. 413-418. Sílu Petrova protestantského přesvědčení ještě více upevnily snahy radikálních katolíků zpochybnit právoplatnost švamberských nároků na dědictví po Rožmbercích. Že nešlo o málo, dosvědčuje fakt, že se Petr ze Švamberka v roce 1615 stal se svými 3.529 osedlými poddanými, 30 farnostmi a 101 mlýnskými kolemi třetím nejbohatším šlechticem v Čechách, po Albrechtu Janovi Smiřickém (6.245 poddaných, 42 far a 296 mlýnských kol) dle Rudolfa Trčkovského z Lípy (4.406 poddaných, 33 far a 96 mlýnských kol). Po smrti svého otce svůj majetek Petr rozšířil ještě o panství Zvíkov a Orlík se 4 městečky a 65 vesnicemi.

⁹⁸ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 3. Na vrchnostenských panstvích se vypravení zemské hotovosti týkalo každého desátého poddaného, v královských městech každého osmého a šlechta měla dle svých možností vystrojiti i jízdu. Počty obou armád se na podzim roku 1618 pohybovaly kolem 14 tisíc, nepočítaje v to českou zemskou hotovost. J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 43, 63.

⁹⁹ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 3 a 7; J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 57.

¹⁰⁰ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 6. Bylo to vojsko nejvyššího českého velitele Jindřicha Matyáše Thuma, který sem vyrazil z Prahy 16. června se třemi tisíci pěšimi a jedenácti sty jezdci, aby dotíral na Budějovické a kryl hranici s Dolními Rakousy, kde se sbírali císařští. J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 48.

Vyjadřují nad tím „*velikou lítost*“ a ponížene prosí, aby na ně ve své milosti nezapomněl a držel nad nimi ochrannou ruku.¹⁰¹

Přesto odmítli přijmout jeden praporec, tedy asi tři stovky stavovských pěších vojáků, který měl být dosazen „*pro obhájení a zachování města*“. Osmého srpna 1618 píše svému pánovi a prosí jej, aby „*takovým lidem vojenským obtěžování nebyli*“. Opět nařikali nad svým údělem pohořelých, skrz který neměli čím zaopatřit sami sebe, natož pak ještě nenasytnou a všehoschopnou soldatesku. Výslovně zde uvádějí, že nemají kde zajistit před škodou žito zapůjčené z vrchnostenské obročnice k semletí na mouku, jiných zásob že nemají vůbec a že kvůli dřevěným zásekům na silnicích se nemohou spolehnout ani na pomoc přespolních, takže by „*jeden po druhém hynuli hladem*“. Místo toho chtějí, pokud by k tomu došlo, hájit dle svých možností vlastní majetky, životy a rodiny sami.¹⁰²

Svou vůli však direktori nehodlali měnit. O bojeschopnosti třeboňské domobrany lze polemizovat, avšak hlavní důvody tohoto rozhodnutí spočívají ve strategii. Třeboň byla nejen centrem švaberského panství, navíc se skvělými podmínkami k obraně, ale také stála blízko největší opory císařských v tomto kraji, Českých Budějovic. Nebylo tedy pochyb, že městu případně v tomto regionu klíčová role a že jeho postavení pomůže ovlivnit vývoj celé války. Z Třeboně se tak znovu stala dobře hájená pevnost, připravená obhájit svou pověst, již dostala před sedmi lety. Pro její stále obyvatele to však nebyl vskutku důvod k radosti.

Zkušenosti s ubytováním vojáků měli Třeboňští díky svým sousedům už z června, kdy tudy táhlo Thurnovo vojsko. Ve vsi Břilice si na své třídenní návštěvníky nestěžovali, protože „*když se najedli a napili, pokojně se chovali*“. Uspokojilo je maso, pivo a víno v hodnotě 56 kop, 34 grošů a osmi denárů. Nebyl však do toho započten mléčný chléb a jiné další věci. V Přesece se projedlo a propilo 33 kop 30 grošů a i tady se vojáci chovali pokojně a nikomu neublížovali.¹⁰³ Z ostatních měst a vesnic z okolí už však žádné další dosvědčení o dobrém chování vojenských hostů najít nelze. A není se čemu divit. Město Veselí nad Lužnicí, ležící na hlavní cestě k jihu, si co do vyčíslené škody vytrpělo nejvíc. Po čtyři dny, od středy 20. do nedělního rána 24. června, se ve zdejších 73 domech tísnilo spolu se stálými obyvateli (četně

¹⁰¹ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 10-11. Dopis uložen v SOkA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 34.

¹⁰² SOkA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 42-43.

Nebezpečí skutečně hrozilo, protože 12. srpna dorazil k Nové Bystřici z rakouských zemí generál Jindřich Duval Dampierre se šesti tisíci císařskými vojáky a svými výpady do všech stran ohrožoval celé okolí. Druhá část císařského vojska, o síle osmi tisíc mužů pod velením plukovníka Johanna Eusebia Khuena z Belasi, mezitím čekala na rakousko-moravském pomezí, až jí bude dovolen průchod Moravou tamějšími stavy. Poté vtáhla do Čech přes Jihlavu a obsadili město Polná. Tam přišel 2. září Buquoy a převzal velení všech císařských oddílů v Čechách. O čtyři dny později svůj hlavní stan přeložil z Polné do Německého (dnešního Havlíčkova) Brodu; J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 55-56; J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 12-13; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 329.

¹⁰³ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 8-9; SOA Třeboň, Historica Třeboň, č. 6265, fol. 127 (Přesecka) a 129 (Břilice).

pana Martina Lomnického, již zmiňovaného coby věřitele třeboňské obce za finanční půjčku na škodu způsobenou požárem) 202 vojáků s vojačkami, záškodnými pacholaty a důstojníky. Celková suma tedy činila 227 kop 33 grošů a 6 denárů, plus ukradené věci.

Na druhé pozici pomyslného žebříčku škod se dostala Lomnice, kde 84 měšťanů ve stejný čas a za stejnou dobu jako ve Veselí přišlo k újmě ve výši 217 kop 32 grošů a jednoho denáru. Zvláštní místo tu zaujímala Soběslav, která se tímto dopuštěním vyhnula. Vojsko městem pouze prošlo a ubytovalo se v okolních vesnicích, které musely dohromady vynaložit 235 kop 21 grošů a 4 denáry.¹⁰⁴ Nejvíce se však vyznamenalo rejtarstvo v Borkovicích. Co tito jezdci nesnědli na místě, to si vzali s sebou, pochopitelně bez zaplacení. A že tam brali, co jim pod ruku přišlo. Oves, skopce, slepice, ale také osobní věci jako prostěradla, ubrusy, podušky, nádoby a dokonce i oblečení. Třeba takový Tomáš Keša přišel o boty a klobouk. To nebohého Ondřeje Vlasáka doslova oškubali; vzali mu peřinu, prostěradlo, plášť, župici (kabát), kalhoty a košili, což si vyčíslil na 7 kop. Na takový náklad jim pak jistě přišel vhod okovaný vůz Matouše Řehořového, kterého se za takovou užitečnou věc dokonce rozhodli odškodnit. Pravděpodobně si jej cenili, protože jako protihodnotu mu ponechali jakési káry a ještě k tomu přidali navrch dva dukáty. Přesto však (a možná i proto, aby mu sousedé příliš nezáviděli) neodolali pravděpodobně velmi chutným kačenám, kterých jenom Matoušovi vzali sedm a z celých Borkovic dohromady 66. Deseti borkovickým usedlíkům tak způsobila tato skupina jezdců škody za 49 kop 30 grošů a zajisté i chladné večery.¹⁰⁵

Kvůli strategickému postavení třeboňské pevnosti k odvolání posádky na úpěnlivé prosby tamějších měšťanů tedy nedošlo. Již o dva týdny později, 22. srpna, si rada města stěžovala hraběti Thurnovi na chování onoho dosazeného praporce a na nemožnost dostat všem požadavkům pro jeho vydržování. Jak hned z úvodu dopisu vyplývá, jednalo se o reakci na obeslání, že svým povinností nečiní zadost. Dále následují čtyři omluvy a jedna prosba. První se týká pekařů, kteří přes den i noc pečou chleba k zaopatření jednoho každého vojáka, ti však vyrážejí dveře, hrnou se dovnitř, shazují těsto z prken a šlapou po něm, odstrkují pekaře od pece a přímo odtud si berou horký chléb, takže pekaři přicházejí k veliké škodě na penězích a nemají zač kupovat suroviny k výrobě. Druhá už opakovaně oznamuje, že řezníci sice pod „skutečným trestáním“ pečlivě dbají o dodávky masa vojákům, ale tak velkému počtu se zkrátka nedostává. Třetí a čtvrtá se týkají nápojů. Z vlastních zásob totiž museli sousedé vydávat víno, které se rychle stávalo nedostatkovým zbožím zejména proto, že cesty

¹⁰⁴ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 8; SOA Třeboň, Historica Třeboň, č. 6265, fol. 122-124 (Veselí nad Lužnicí), 130-131 (Soběslav) a 132-138 (Lomnice).

¹⁰⁵ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 8. Výkazy nákladů ve vsi Borkovice v SOA Třeboň, Historica Třeboň, č. 6266.

do krajů, z nichž se dováželo, odřízl nepřítel. Bílé pivo z obecního pivovaru sice uspokojovalo poptávku vojáků ve městě, nikoliv však těch v ležení. Konečně pak zazněla zoufalá prosba o fedrování senem, slámou a obrokem, kteréžto suroviny si vojáci brali nejen ze stodol, ale i ze zahrad.¹⁰⁶ Kromě surovin vydávali Třeboňští na stavovské vojáky také peníze. Domohli se sice spravedlnosti, že těm sousedům, kteří nevyhořeli, byly vyměřeny vyšší náklady, totiž 54 kop 12 grošů a 4 a půl denáru na měsíc za devět vojáků. Ale ani to však zjevně nestačilo, protože jednou neurčitý počet vojáků pytláčil na Břilickém rybníku. Městská obec proto za 30 grošů najala patnáct osob, které dopadly při činu ještě dva z nich.¹⁰⁷ Tyto stížnosti se už své odezvy dočkaly. Problémová posádka byla nahrazena setninou osvědčeného kapitána Karla Kroa,¹⁰⁸ zatímco původní velitel se svým praporcem byl přeložen do ležení poblíž Rudolfova. Městská rada pak měla hraběti Thurnovi čtvrtého září podat zprávu o chování nově příchodích vojáků, v níž konečně zaznívá pozitivní hodnocení. Tito vojáci své možnosti nepřekračovali, nedopouštěli se majetkových škod, ani výtržností a řádně uhrazovali své útraty.¹⁰⁹

Jindřich Matyáš Thurn se mezitím rozhodl ukončit nikam nevedoucí obléhání Českých Budějovic a 15. srpna odtáhl k Jindřichovu Hradci se záměrem zastavit tam Dampierra. Ten pak spěchal přes Pelhřimov k Německému Brodu, aby se spojil s vojskem Karla Bonaventury Buquoye. Společně pak táhli přes Čáslav na Prahu. Početnější Thurnovo vojsko čítající kolem 14000 mužů je ale předstihlo a přinutilo ustoupit k Pelhřimovu. Odtud Buquoy vyrazil zpět k Jindřichovu Hradci, zatímco Dampierre se chtěl se svým sborem vrátit do Dolních Rakous přes Moravu. Ten byl však po Thurnově útoku 18. října rozprášen. Sám Dampierre poté odjel do Vídně sestavovat nový sbor a začala tak nová honička, tentokrát s Buquoyem. U Českých Budějovic mezitím ležely celou dobu dvě setniny, zanechané zde Thurnem jako hlídka.¹¹⁰

Začátkem listopadu 1618 se okolí Třeboně stalo poprvé v této válce dějištěm bitvy. Pokus zmocnit se 5. listopadu Jindřichova Hradce Buquoyovi nevyšel a po přenocování na předměstí proto pokračoval dál k Českým Budějovicím.¹¹¹ Přímá cesta vedoucí přes Třeboň nepřicházela samozřejmě v úvahu, musel tedy oklikou přes Veselí nad Lužnicí a Lomnici dále

---

¹⁰⁶ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 15-16; SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 44-45.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ s. 14-15.

¹⁰⁸ Karel Kro se s pěším praporcem zastavil v Třeboni už kolem 20. června, kdy do těchto končin přicházelo stavovské vojsko z Prahy. Tato návštěva stála 27 kop 2 groše a 4 denáry. J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 6-7.

¹⁰⁹ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 16-17.

¹¹⁰ Miloslav VOLF, *Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618*, JSH 29, 1960, s. 82-89; J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 56-64; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 438-439.

¹¹¹ Podle Miloslava Volfa nesměřoval Dampierre původně do Českých Budějovic, ale chtěl přezimovat právě v Jindřichově Hradci. M. VOLF, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618-1629*, JSH 30, 1961, s. 89-90. Proti tomu však stojí tvrzení přímého účastníka bitvy, císařského generálního komisaře Juana Casati. Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Marradase*, Praha 2006, s. 145-147. K dění u Jindřichova Hradce J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 18; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 441.

směrem na Lišov. Osmého listopadu dorazil do Lomnice, kde se dozvěděl, že Thurn již dlí ve Veselí. Kvůli vytrvalému dešti však obě armády zůstaly na svém místě a pokračovaly až dalšího dne. Cíl byl ještě daleko, nepřítel blízko, půda rozbahněná a Buquoy nehodlal riskovat utkání s početně silnějším protivníkem v otevřeném poli. Ponechal proto svůj zadní voj v úžině mezi rybníky Koclířov a Dvořiště. Tomu velel Don Baltazar de Marradas y Vique a tvořily jej dva pluky, nedávno přivedený Stauderův a Kriechingský. Druhý jmenovaný tvořili žoldnéři, kteří místní terén znali již z doby, kdy zde šířili hrůzu a děs pod praporem Pasovský ch. Buquoy je dostihl ještě dopoledne. Vysoká hráz rybníka Dvořiště, pod níž se rozkládá úzká šje protkaná lesem a bažinami, již z druhé strany kryje další velký rybník Koclířov a kde již tehdy stála rybářská bašta, poskytovala císařským strategické postavení. To jim umožňovalo klást úspěšný odpor do té doby, než jejich formace rozbila nepřátelská dělostřelba¹¹² a následný útok jízdy. Zbytek zadního voje se pak spěchal přemístit k hlavnímu, který mezitím zaujal bojové postavení na návrší mezi Slověnicemi a Dunajovicemi. Tam pak proběhla pětihodinová bitva, z níž vyšli vítězně stavovští. Za tmy začal Buquoy ustupovat k Lišovu a odtud dál na České Budějovice. Jezdecký předvoj tam dorazil kolem deváté večer, zbytek armády do dvou hodin ráno příštího dne. Tak skončila bitva u Lomnice, která už tehdy mohla výrazně ovlivnit chod války. Kdyby Thurn prchající císařské pronásledoval, měl šanci je dorazit dřív, než by se stihli zachránit v opevněném městě.¹¹³ Do cíle jich dospělo kolem pěti tisíc, což odpovídalo asi polovině nepřátelských sil. Zhruba čtvrtina téhož množství, včetně důstojníků, padla v bitvě či do zajetí. Zbylé raněné a ty, kterým se snad podařilo ukrýt po okolí, místní v dalších dnech vyhledávali a „*beze vsí milosti mordovali, přirození jim vyřezávajíce pro jejich předešlou chlípnost, kterouž s ženským pohlavím nezřízeně páchali.*“¹¹⁴

---

¹¹² Stavovská dělostřelecká baterie byla podle Juana Casati i ostatních tvrzení rozložena v jakémsi háji při ústí hráze. J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 21; M. VOLF, *Bojiště*, s. 91; J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 145.

Někdy se lze setkat s názory, že děla střílela nízko nad hladinou vody rybníka Koclířova, aby se střely odrážely ve stylu „házení žabek“ a doskákaly tak na vzdálenou formaci císařských. To je sice líbivá, ovšem nepodložená teorie, se kterou se lze setkat především v populární literatuře či webových článcích, postrádajících jakékoliv pádné důkazy. Jediný smysl by snad měla, pokud by ona baterie stála na poloostrově zasahujícím z vý chodního břehu Koclířova přesně do poloviny rybníka, přímým směrem k baště. Tam by však nesměl střelám překážet les.

¹¹³ Podle Josefa Pospíšila s odkazem na dopis samotného Buquoye císaři stavovští na císařské při jejich ústupu ještě opakovaně doráželi. J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 23. Miloslav Volf však proti tomu tvrdí, že „*české vojsko vytáhlo promrzlé až za svítání.*“ M. VOLF, *Bojiště*, s. 92. Toto zase potvrzuje Juan Casati („*V neděli [12. 11.] nás nepřítel následoval a utábořil se v Rudolfově.*“); J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 146, i Pavel Skála („*Dávají někteří toho zprávu, kdyby byli čeští oficírové mnozí tak zmužile sobě počínali a na nepřítel sobě dosazovali, jak se to dalo od císařských, že by byli mohli mu mnohem větší škodu na lidu zdělati a snad dokonce vítězství obdržeti nad ním.*“); K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 440. Vědomí této promarněné příležitosti mimo jiné přivedlo v roce 1930 historika Karla Stloukala k závěru, že stavovští velitelé „českou věc“ sabotovali.

M. VOLF, *Bojiště*, s. 90 (byť s poněkud zmatenými informacemi o dotyčné studii).

¹¹⁴ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 23; M. VOLF, *Bojiště*, s. 91; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 440.

Stavovské vojsko se po této bitvě přesunulo do ležení k Rudolfovu, odkud pozorovali dění v Českých Budějovicích, které nadále plnily úlohu hlavní císařské základny v Čechách. Pro Třeboň to znamenalo úlevu, protože již nestála na hranici válečné zóny a Thurnovi vojáci se odtud přemísťovali k Čáslavi. Kromě Rudolfova se stavovské oddíly nacházely v Táboře, Jindřichově Hradci, Nových Hradech, Vyšším Brodě, Zwettlu a v Dolních Rakousích. Právě proto, že už vojáci nebyli ve městě, ale pohybovali se po okolí, měli si z poručení hejtmana třeboňského panství Nykodema Bonnera a vojenského hejtmana Mauricia Šmelce všichni místní, předně pekaři a řezníci, obstarat zásoby potravin. Dvanáctého listopadu proto opět zazněly zkroušené hlasy městských představených, že se lidé nemohou zásobit, protože obilí, co zbylo na polích, pošlapali vojáci se svými koňmi a že pekaři a řezníci nemohou nakoupit suroviny pro výrobu, protože kvůli drancování vojáků není odkud. Zároveň dodali, že to málo, co se jim přece podaří sklidit, se jim po semletí v panském mlýně ještě ztenčí, takže tímto žádají o lepší ochranu a opatření.¹¹⁵ Stále však bylo možné se s vojenskou přítomností mimo město setkat, jako se to 28. listopadu poštěstilo třeboňskému radnímu Vítu Dekarovi, jemuž vojáci na poli za městem vypřáhli koně od vozu a vzali si ho. Vít Dekara žádal o jeho navrácení Jindřicha Matyáše Thurna prostřednictvím dopisu městské rady z 29. listopadu.¹¹⁶

Sami Lomničtí měli s Dampierrovými vojáky zkušenost, ještě než u nich nocovali 8. listopadu před bitvou. Na počátku října před nimi direktori varovali české obyvatelstvo, že oni vojáci přicházejí s falešnými dopisy, které jsou údajně do daných měst adresovány jménem direktoria, načež otevřou-li se jim brány, vpadnou dovnitř a začnou plénit. Přesně to se stalo v Lomnici, kam 2. října takto vtrhlo 50 jezdců i se zálohou. S kořistí pak ujeli do svého tábora u Pelhřimova. J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 18; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, II, s. 434.

¹¹⁵ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 24-25; SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 60. Za pozornost stojí zmínka o panském mlýně, z níž vyplývá, že za jeho využití museli Třeboňští odvádět část svého produktu, což jim situaci příliš neulehčovalo. Vrchnost však prokázala dobrou vůli posláním obilí ze Soběslavi.

¹¹⁶ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 26; SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 63.

5.2 Třeboň jako oáza záštity v devastovaném okolí (1619)

Následující rok 1619 bylo v Třeboni poměrně bezpečno, huře se však vedlo celému zdejšímu okolí. U císařských vypukla blíže neurčená epidemie¹¹⁷ a situaci zhoršoval fakt, že vojsko leželo uvnitř města. Stavovské sužoval nejspíše tyfus, doprovázený prudkými bolestmi hlavy, hučením v uších, silným otékáním končetin, zanícením jazyka a pocitem sucha v ústech, avšak ani ten nezůstal omezen na jejich polních ležení. Nemocní vojáci totiž byli posíláni k uzdravení do Třeboně, kde tuto nákazu rozšířili.¹¹⁸ Kvůli tomu Třeboňští odmítli 16. března zaplatit plukovníkovi Oldřichu z Vchynic a z Tetova, z jehož pluku nemocní vojáci přicházeli do Třeboně na zotavovací kůru.¹¹⁹ O tři dny později odmítli i stejnou prosbu generálního kvartýrmistra Pavla Vostrského Kaplíře ze Sulevic a místo toho sami žádali o finanční náhradu výloh spojených s ošetřováním přichozích vojáků.¹²⁰

To však byla ještě maličkost oproti dalším příhodám, které se měly v tomto roce stát. Nejprve v Trhových Svinech, kam ke konci března 1619 vtrhl Dampierre. Posádka dokázala ubránit tamější hrad, ale samotné město nikoliv. Plenící útočníky vzápětí rozsekali nedaleko pobývajícím jezdcům Oldřicha Vchynského.¹²¹ Velké rozrušení pak způsobila další bitva svedená na území jižních Čech, jež se 10. června udála u Záblatí.¹²² Samotnému boji předcházelo zmasakrování a vypálení blízkých Netolic císařskými jezdci. Stavovský generál Petr Arnošt z Mansfeldu vyjel Netolickým na pomoc, ale tím pouze rozdělil své jednotky, které pak podlehly útočícím císařským. Následky této bitvy byly dalekosáhlé. Jiří Fridrich Hohenlohe z Hollachu se ze strachu před napadením Rudolfova rozhodl 15. června ustoupit s osmi tisíci vojáky k Třeboni. Buquoy mu byl v patách, ale nedohnal jej. Jeho jezdecký předvoj zastihl před Lišovem pouze zadní voj, tvořený jízdou Oldřicha Vchynského. Císařští byli zahnáni a jejich hněv se obrátil proti Lišovu a Rudolfovu.¹²³ Hohenlohe se svým sborem bezpečně dorazil do Třeboně, odkud nechal poslat dopis Thurnovi s aktuálními informacemi a výzvou, aby se co nejdříve vrátil do jižních Čech a společnými silami zabránili císařským v postupu

¹¹⁷ V pramenech uváděna obligátně jako „mor“. O hygieně v prostředí vojenských táborů a potýkání armád s nemocemi Z. VYBÍRAL, *Člověk*, in: V. BŮŽEK - P. KRÁL (ed.), *Člověk*, s. 448-449.

¹¹⁸ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 26-27.

¹¹⁹ SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 74.

¹²⁰ TAMTÉŽ, fol. 75.

¹²¹ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 27; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 97.

¹²² J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 27; J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 99-108; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 161-169; SOA Třeboň, *Historica Třeboň V*, sign. 6274. Podrobněji Josef ČÍZEK, *Pohroma Netolická. Vliv bitvy u Záblatí na každodenní život panství*. Bakalářská práce JU, České Budějovice 2015.

¹²³ Obě města byla vybita a vypálena, stejně jako některé blízké vesnice, které tak zanikly nadobro. Lišov byl na příštích 23 let pro nepatrný počet obyvatel přifařen ke vsi Hosín. Jindřich Matyáš Thum mezitím pobýval se zbytkem armády v Rakousku J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 27-28; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 169-170.

na Prahu. Mezitím posílil své oddíly o jeden pěší praporec přivolaný do Třeboně z Nových Hradů a takto se vydal přes Jindřichův Hradec do Soběslavi, kam dorazil 17. června se záměrem počkat tam na Thurna.¹²⁴ Buquoy rozdělil své vojsko na tři menší sbory, z nichž jeden se zdržoval u Vodňan, druhý se přibližoval k Jindřichovu Hradci a se třetím pustošil, co jen se kde dalo. Zkáza postihla Veselí nad Lužnicí, které vypálil, stejně jako jeho okolí. Nové Hrady, ke kterým přitáhl se 17 tisíci muži a dvěma těžkými děly, dobyl 25. června a získal zde velikou kořist.¹²⁵ Snad se po tomto úspěchu chystal i na Třeboň, avšak u Jindřichova Hradce už tehdy stálo 15000 Thurnových mužů a u Soběslavi dalších 13000, připravených vyjít Třeboni na pomoc.¹²⁶ Místo toho proto prý, dle vyprávění Pavla Skály, zamýšleli císařští zrealizovat neuskutečněný plán Pasovských z roku 1611, tedy prokopat Rožmberskou hráz a vyplavit tak kromě soběslavské posádky také všechno území ležící při tocích Lužnice a Vltavy. Avšak ani tentokrát nezůstal tento zrádný plán utajen. Vyzradila jej skupinka zajatých císařských kdesi u Nových Hradů.¹²⁷ Thurnův sbor se spojil se sborem soběslavským a oba společně se druhého července položily poblíž Lomnice nad Lužnicí. Vydržování takto velkého množství válečného lidu na jednom místě se nemohlo obejít bez problémů. Vázlo zásobování, přičemž okolní vesnice a městečka, navíc nedlouho předtím vypálená císařskými, nemohla nabídnout mnoho kořisti. Dále propukaly nemoci a k válečnému střetnutí v poli se Buquoy na místě své předchozí trpké porážky neměl. Až když na začátku srpna dorazily nové posily ze Slezska a z Nizozemí k Táboru, posunulo se jim toto stavovské ležení blíž, totiž k vypálenému Veselí nad Lužnicí.¹²⁸

Švamberská panství trpěla. Nejenom kvůli 30000 hladových stavovských vojáků, ale i kvůli běsnění nepřátelské strany. Císařští podnikali neustálé nájezdy a jejich zuřivost si podle dobových zpráv nezadala s Turky.¹²⁹ V Majdaleně, tehdy jmenované jako „Poušť svaté Maří Majdalény“, tedy poutní místo zasvěcené svaté Marii Magdalské, vyrabovali obecní dvůr i kostel. Sebrali tam „50 kusů hovězliho dobytka, primasovi 3 kusy a jednoho hřebce,

¹²⁴ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 28.

¹²⁵ TAMTÉŽ, s. 29-32; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 172; SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6272b.

¹²⁶ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 32.

¹²⁷ K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 173. Proti tomuto tvrzení se však velmi skepticky staví J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 33.

¹²⁸ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 33-36. Osobně by mne velmi zajímaly výsledky případných archeologických průzkumů této oblasti, zaměřené na odhalování pozůstatků onoho ležení, leč o žádných takových bohužel nevím.

¹²⁹ TAMTÉŽ, s. 34. Viz také záznamy úředníků švamberských panství Libějovic, Zvíkova a Třeboně o taženích a ohavných činech císařských oddílů na uvedených panstvích; SOA Třeboň, *Historica Třeboň*, sign. 6275. Toto se tam píše 1. července z Třeboně: „Že ty všechny statky jsou zplundrované a na všem díle ohněm pokořené. Co lidé sobě do lesů do bahen odnesli, to jim všechno pobráno. Lidé všichni rozehnaní, málo kdo člověka uhlídá. Nepřátelé koho dostanou, starého neb mladého, napařád mordují. Uši kleštěmi trhají, hlavy provazy a knitly zatahují a s ženským pohlavím ohavně a hrozně nakládají, hůřeji nežli Turek. Kostely loupi, oltáře rozsekávají, mrtvý těla z hrobu vykopávají a zas dolů hlavou do hrobu strkají a zvony berou a do Budějovic odsílají.“

paní primasové pak niderlandské slepice a kačky. Potom vyloupili vůbec vše, co mohli odvléci a na konec vnikli, rozsekavše dveře i do chrámu, ve kterém potloukli obrazy a rozebrali skvosty.“ Zůstal v něm alespoň misál, na jehož desku zaznamenal 30. června zprávu o této svatokrádeži tehdejší třeboňský primas Pavel Mírotický z Malešova.¹³⁰

Stejně jako v době vpádu Pasovských, i tentokrát bylo zpusťošeno celé Třeboňsko s výjimkou Třeboně samotné. Ta se na možný příchod nepřítelů začala připravovat ještě před začátkem června. Samozřejmostí byla oprava hradeb a prostoru před nimi, který bylo třeba zbavit veškerých křovin a všeho, co by mohlo při útoku poskytnout úkryt nepříteli. K fortně u Svinenské brány byl pořízen nový provaz, u brány Hradecké („u Dlouhého mostu“) zazděny dveře a do zdí vsazeny železné kleště.¹³¹ Další samozřejmostí byla ozbrojená hlídka, na jejímž držení se střídali sami měšťané. Ti prý ostatně beze zbroje nevycházelí vůbec ven. O provedení těchto opatření se zasloužil blíže nespécifikovaný Jakub Vlach, který za svou práci neznámo kdy obdržel od města 27 kop 30 grošů a 6 denárů.¹³² Válka byla drahá vždy a s tím se muselo počítat i v nouzi, pokud neměla přijít díky nepřipravenosti nouze ještě větší.

Přestože platilo také omezení pohybu dovnitř i ven z města, uchýlil se sem rytíř Karel starší Kořenský z Terešova na Komařicích a Zborově. O jeho zdejšímu pobytu víme díky listu, který odtud 18. června 1619 poslal jako odpověď Zdeňkovi Lvovi Libštejnskému z Kolovrat, hejtmanu nad vojenský m praporcem v Českých Budějovicích.¹³³ Ten Kořenského vyzval k přijezdu do Českých Budějovic, kde měl před Buquoyem osobně prokázat oddanost císaři, za což měly být jeho statky ušetřeny dalšího rabování. Právě před soldateskou (předpokládá se, že stavovskou) utekl Kořenský ze své komařické tvrze do Třeboně. Háček spočíval v tom, že jako katolík požíval ochrany stavovské pevnosti. V dotyčném listu to vysvětluje „vynucenými okolnostmi“ s tím, že kdyby věděl o císařově mandátu na ochranu jeho věrných (z 31. května, jehož text si jistě přečetl v příloze dopisu, na nějž svým listem odpovídal), zůstal by raději na své tvrzi a vyčkával „lepšího opatření“ od císařských důstojníků. Součástí téhož mandátu však také bylo ustanovení, že ten, kdo z vážných důvodů nebude schopen

---

¹³⁰ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 33. Onen misál byl původně uložen v Třeboňském muzeu, ale v současnosti není ani tam, ani v majetku třeboňského děkanství a údajně ani v SOA Třeboň. Na otázku ohledně onoho misálu však byly podány alespoň informace o posledních záznamech jeho pohybu, z nichž vyplývá, že naposledy byla přítomnost misálu v Okresním muzeu v Třeboni oficiálně potvrzena 4. září 1953. Jeho nalezení by proto mohlo být předmětem dalšího bádání.

¹³¹ TAMTÉŽ, s. 30.

¹³² TAMTÉŽ. Nedatované položky městských účtů, z nichž vychází zmiňované údaje, se však v archivu města Třeboně ani ve fondu Velkostatek Třeboň nepodařilo najít. Pospíšilovo dílo tak zde představuje jediný zdroj.

¹³³ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 30-31; Tomáš STERNECK, *Třeboňský list rytíře Karla staršího Kořenského z Terešova na Komařicích a Zborově z 18. června 1619. (Příspěvek k poznání politických postojů jihočeské nižší šlechty za stavovského povstání)*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 49, č. 1, 2012, s. 26-49. Originál uložen v SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 6274B.

přijet k nejvyššímu císařskému veliteli, má svou loajalitu stvrdit písemně. A protože už Kořenský z Třeboně odjet nemohl, žádal adresáta s odvoláním na ono ustanovení, aby o jeho psaní Buquoye zpravil.¹³⁴ Zda k tomu skutečně došlo a zda tento list došel, nevíme. Nicméně pozdější Kořenského aktivity jako příklon ke konfederaci zemí České koruny z 31. července, usnesení o detronizaci Ferdinanda II. z 19. srpna a k volbě Fridricha Falckého českým králem z 26. srpna jeho ujistění o „*náležitém poslušenství Jeho Milosti královský*“ jakoukoliv vážnost ubírají. Zároveň však víme, že jeho potomci byli po porážce povstání ušetřeni všech trestů.¹³⁵

Zabezpečená Třeboň tedy chránila i některé uprchlíky ze svého okolí. Zbraň však v té době v Třeboni nenosili jenom měšťané. Už zjara zde opět pobývala posádka až 600 vojáků pod setníky Jeremiášem Schreivogelem a Janem Radkovcem z Mirovic, o něž měla městská obec povinnost se starat. Třeboňští tak museli znovu snášet staré problémy. Když došla sůl, psali 15. července s žádostí o zprostředkování jejího dovozu až z Křemže do Jindřichova Hradce.¹³⁶ Troufalost vojáků narůstala a písemná stížnost z 1. října tak švamberské vrchnosti ohlašovala, že „*kterak jsou Jich Milosti páni generálové dva praporce lidu statečného, totiž pana Jana Radkovce z Mirovic, pana Jeremiáše Šrafugle hejtmana nad týmž lidem nařízených, zanechali jsouce hned do lozumentů foryrování a potomně, jakž obyčej jest, na varty zavozování byli, tu po některých dnech nemalá ztráta na dobytku mezi branami, na vartách, v polích i v domích od mnohých soldátův se činila i též posavad činí a při tom tak lidem do sklepů se lámání, truhlí po půdách nočně vyloupali, šaty pobrali, v městě, na předměstí i po cestách šacováno. Též i sedlákům, kteří sobě před nepřitelem drobet do města schovati dali, vydrancovali, tak že již některému sousedu do tříkráte škodu učinili.*“¹³⁷ Ani tentokrát nenechal Petr ze Švamberka své poddané na holičkách. U direktorů vymohl napomenutí dotyčných setníků a dokonce se počítalo i se zmenšením stavovské posádky ve městě. K tomu ale nedošlo, protože posly jedoucí s dopisy potvrzující toto rozhodnutí zajala v polovině cesty k českému ležení nepřítel, jak 8. prosince s politováním oznamovala Petrovi ze Švamberka třeboňská městská rada.¹³⁸

O neutěšené situaci v jižních Čechách promluvil před shromážděnými stavy v Praze 27. srpna sám Petr ze Švamberka: „*Kterak nepřítel statky jeho všechny, kteříž se mnohým knížectvím v říši rovnali, do gruntu poplundroval a z dopuštění božího lidi poddané jeho, nešanonav ani dítek, ba ani těch nemluvnátek, tak že by Bohu, srdci lidskému šlechetnému,*

¹³⁴ T. STERNECK, *List*, s. 33.

¹³⁵ TAMTÉŽ, s. 35-37. Kořenský zemřel v Třeboni někdy po 26. srpnu 1619 a pohřben byl v kostele svatého Martina ve Střížově, vsi v majetku vyšebrodských cisterciáků, která sousedila s jeho statky; TAMTÉŽ, s. 30.

¹³⁶ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 40-43; SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 77.

¹³⁷ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 40-43; SOKA JH, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 83-86.

¹³⁸ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 43-44.

*ano i tomu kamení tvrdému slitovati se toho bezpráví mohlo, tyransky zbil a z světa sprovodil. A poněvadž na ten čas spolu s manželkou a s dítkami svými nejmilejšími kde se uchýliti a odkud svého vyživení vzíti nemá, že stavův za to přátelsky žádá, aby jemu statku některého komorního k užívání postoupiti se nezpěchovali, tak aby věděl se kde s svými domácími přivínouti a vyživení svého mezitím užítí.“*¹³⁹ Stavové této jeho žádosti vyhověli a darovali mu do užívání dva statky po Adamovi ze Šternberka, libochovský a budyňský.

---

¹³⁹ Nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka odešel jako umírněný katolík po vypuknutí povstání ze země a jeho statky proto propadly českým stavům; TAMTÉŽ, s. 34, 38; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 304-305.

5.3 Útoky na Třeboň a její obléhání (1620-1622)

Začátkem roku 1620 císařská strana vojensky značně zesílila. Přes šumavskou stezku z Pasova i přes zimní nepohodu přivedl nově jmenovaný vrchní císařský velitel, don Baltasar de Marradas y Vique nové posily, totiž 22 praporců italských a španělských vojáků. Jeho jednotky se po příchodu do Čech položily v Českých Budějovicích, jejichž okolí ohrožovaly již začátkem ledna.¹⁴⁰ Tehdy se také císařským dobrovolně vzdalo Veselí nad Lužnicí. Podnět ke změně strany zavládl list, donesený do města 9. ledna. Ten obsahoval císařský patent, nařizující Marradasovi omilostnit ty účastníky povstání, kteří o to projeví dobrou vůli. Veselští, jejichž město bylo během dvou uplynulých let již několikrát zpustošeno, se rozhodli této příležitosti využít. Byla to ovšem příležitost i pro Marradase, poněvadž pro jeho rostoucí armádní sbor mohli dodávat obiloviny. Za tuto službu už nebudou vojáci město ohrožovat, ale ochraňovat, a „*tak jakž zde obilí platí, hotovými penězi zaplatí*“.¹⁴¹ Marradas si zajistil respekt i proviant. Naopak Soběslav stejnou nabídku odmítla, a to i po druhé, již hrozivější výzvě Zdeňka Lva Libštejnského: „*Já jako přirozený Čech nepřál bych žádnému škody. To jest věru jinačejší lid nežli prve byl, i větší síla. Rád se podívám, jak odolají. Ó blázni! Již aspoň sobě srozumějte! Nežli mně se zdá, že teprva s svou vlastní škodou zmudří. [...] In summa nyníčko jest kuše napjatá: Uhři jsou zkroceni, Slezáky krotí král polský, Moravce Dampír a Don Baltazar zkrotí Čechy.*“¹⁴² Obavy byly na místě, protože císařská strana získávala vydatnou pomoc peněžitou i lidskou, zejména ze Španělska. Přispíval také svatopetrský stolec. Tehdejší papež Pavel V. vyhlásil vybírání desátků, určených na pomoc císaři proti českým kacířům. V létě byla navíc obnovena katolická liga v čele s vévodou Maxmiliánem Bavorským, která se přidala na stranu císaře po zjištění, že německá protestantská unie se k české válce postaví neutrálně.¹⁴³

Marradasovy první úspěchy v Čechách jej motivovaly. Významu Třeboně si musel být jistě dobře vědom a usmyslel si zmocnit se jí překvapivým útokem. Zvolil si pro něj noc před Popeleční středou, tedy noc ze 3. na 4. března. Tak jako kdysi Pasovští v Praze, tak tentokrát i Marradas v Třeboni hodlal využít končícího masopustního období jako příležitosti zaskočit obránce unavené. Z Českých Budějovic vyrazil se 700 pěšími a 200 jezdci, u Lišova se k nim podle rozkazu přidal i sbor Jindřicha Hýzrla z Chodů o síle 1500 mušketýrů. Takto dorazili

¹⁴⁰ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 45; J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 221-222.

¹⁴¹ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 45-46; SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 6279.

¹⁴² J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 47-48; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 432-433.

¹⁴³ Španělský král Filip II. se zavázal císaři vydržovat 24.000 pěších a 400 jezdců, dokud bude trvat válka. J. THILLE - F. ČENSKÝ, *Válka*, s. 144; K. TIEFTRUNK (ed.), *Historie*, III, s. 474.

brzy ráno¹⁴⁴ k třeboňskému předměstí. V domech se skrývalo 300 mušketýrů, ale nebyla zde žádná stráž. Když na ně ze dvou stran zaútočila pěchota a z třetí jízda, „*vůbec nevěděli, jak se to stalo.*“ Předměstí se brzy ocitlo v plamenech a „*co ve stodolách zůstalo, to shořelo, co ven vyběhlo, to moji rejtaři a knechti rozsekali a pobili, co snad ještě v košili uteklo nebo se někde skrylo, to pomrzlo, poněvadž ta noc byla tak strašně mrazivá, že i nám 200 soldátů dobře oblečených od mrazu zhynulo.*“¹⁴⁵ Vzhopení obránci náměstí mezitím nachystali léčku. Městskou bránu, nepochybně Budějovickou,¹⁴⁶ nechali pootevřenou, aby přilákala pozornost. Všiml si toho jistý Capua, kapitán knížecího původu, který měl právě u ní držet své postavení. Zjevně ne zcela uváženě pronikl dovnitř, spolu se čtyřmi střelci, bubeníkem a píšťcem. Než jej však stihl jeho oddíl následovat, mříž se spustila a ke Capuovi přistoupil setník Radkovec. Ten se otázel „*jestli si snad kvartýru žádá,* načež jej po odmítnutí probodl svojí halapartnou. Až na jednoho střelce, který chtěl svého pána bránit, se všichni z kapitánova doprovodu vzdali. Pak se brána otevřela znovu a městská posádka se pokusila útočníky odrazit výpadem, ale byla brzy zahrnuta a ztratila přitom tucet mužů. Mezitím se už rozednilo a císařští odjeli.¹⁴⁷

Náhly útok tedy Marradasovi nevyšel a jeho bilance byla neuspokojivá pro obě strany. Císařským se sice podařilo pobít 300 mušketýrů a vyhubit a spálit jimi bráněné předměstí, ale ztratili přitom více než 500 vlastních, kteří pokud nepadli v boji, tak umrzli cestou. Jednalo se většinou o Italy a Španěly, zvyklé na teplejší podnebí. K tomu navíc zahynul i knížecí kapitán Capua. Třeboňští měšťané, ve svém vyhořelém městě už tak dost stísnění, mezi sebe přijali 14 přeživších sousedů z předměstí. Osudu svých poddaných hořce želel Petr ze Švamberka: „*Jakém mně opět velikém neštěstí ubohých lidí předměstí třeboňského a nebezpečnosti vašem příčinou nepřátelského vpádu [...] tomu nemalý mžalostivý m s leknutím a truchlivou zarmoucenou myslí sem vyrozuměl, a jinače souditi nemohu nežli že Pán Bůh všemohoucí, takové zarmoucené dny a časy pro hříchy naše, na mne spravedlivě připouštětí a křížem tím navštívití [...] ráčí.*“¹⁴⁸ Třeboňskému hejtmanu Jiřímu Vršovi ze Sádlna pak podal vysvětlení, že potřebná munice byla místo do třeboňské zbrojnice přivezena do Jindřichova Hradce, což měl napravit hrabě Mansfeld z Plzně. Dále umožnil vojákům zemské hotovosti návrat domů, avšak s tím, že pokud by jich bylo znovu potřeba, mají být zadrženi zpět. Někteří ozbrojenci

---

¹⁴⁴ Podle Josefa Pospíšila ve dvě hodiny ráno, podle samotného Jindřicha Hýzrla z Chodů „*před úsvitem*“. Na začátku března vychází slunce před půl sedmou (zimního, tedy „správného“ slunečního času). Pokud se císařští rozjeli zpátky do Českých Budějovic po rozednění, znamenalo by to, že útok trval přes čtyři hodiny.

¹⁴⁵ V. PETRÁČKOVÁ - J. VOGELTANZ (edd.), *Příběhy*, s. 336-337.

¹⁴⁶ Útočníci přicházeli od Českých Budějovic a třeboňské předměstí, tehdy jediné, bylo právě tím směrem.

¹⁴⁷ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 48-49.

¹⁴⁸ SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 6280.

jeho pražského sboru¹⁴⁹ odjeli na čas domů i s ručnicemi, ale někteří se už nevrátili. O nich měl Jiří Vrš podat zprávu. Do klášterních stájí pak byl odveden panský dobytek, zachráněný vojáky Krausevy setniny od nepřítele, který jej odehnal z Nového Dvora. Mezi „*platný mi věcmi a vzácnými pamětmi*“, potřebných na nadcházejícím sněmu v Praze, by Švamberk rád spatřil i své mladé koně z třeboňského zámku, pokládal to však za příliš riskantní. Konečně nebyla opomenuta ani kontrola veřejné mravní počestnosti v případě jisté Apoleny děvečky, „*že jest pro její svouvolnost a takové mezi soldáty přebejvání do šatlavy dána, dobře jest.*“¹⁵⁰ Capuovo tělo bylo vydáno Marradasovi, Opatovický mlýn obsazen vojenskou hlídkou a od Litoměřic mělo být do Třeboně posláno namísto nemnoha postních pokrmů nějaké víno.¹⁵¹

Město jinak žilo přípravami na další vojenskou sezónu. Městská posádka se však cvičila spíše ve slídění po venkovské kořisti. V jednom případě dojeli až k Soběslavi, kde Kryštofu Ježkovi zcizili koně. To se vyřešilo slibem, že setník Schreivogel se „*vynasnaží, aby Ježek k svému koni zase nějak přišel.*“¹⁵² Císařská strana nahrazovala četné ztráty svých vojáků, způsobené boji i nemocemi, celými zástupy nově příchozích. Nebyla tedy zdaleka nouze o početní stavy, ale, jako dosud pokaždé, o zásobování. Marradas hojně využíval výzvědných služeb a sledoval každý pohyb českého vojska. Na konci března věděl, že Třeboň hájí pět praporců, tedy nejméně 1000 mužů. Mezi nimi setnina ze Slánského kraje, vedená Janem Mikulášem Strakou z Nedabylic, který vyčítal slánským měšťanům nedostatečné zásobování.¹⁵³ V červenci do města přibyl ještě podplukovník John Seton z Carchunothu se dvěma anglo-skotskými praporci a jednou německou setninou, tedy dalších asi 1500 mužů.¹⁵⁴ Schreivogel se svým oddílem byl z Třeboně stažen a Seton se tak stal nejvyšším velitelem zdejší posádky. Koncem září pak v Praze na Malé Straně náhle zemřel, stížen mrtvicí, Petr ze Švamberka.¹⁵⁵ Třeboňského panství se tedy ujal král Fridrich Falcký. Ten však po porážce českého vojska 8. listopadu na Bílé hoře spěšně odjel ze země a správu švamberských panství přenechal třeboňské městské radě.¹⁵⁶ Stavovské povstání bylo poraženo. Přece však ne úplně. Kromě Třeboně zůstávaly stavovské posádky ještě v Plzni, Chebu, Lokti, Karlštejně, Zvíkově, Orlíku, Táboře a Jindřichově Hradci. Karlštejn a Jindřichův Hradec se vzdaly krátce nato po vyplacení žoldu, Plzeň s celými západními Čechy padla na začátku roku 1621 a Tábor vydržel až do 18. listopadu téhož roku. Zbývala Třeboň, Zvíkov a Orlík.

¹⁴⁹ Titulovaní jako „*lajbšicové*“, tedy pravděpodobně Švamberkova tělesná stráž (Leibschutz); TAMTÉŽ.

¹⁵⁰ TAMTÉŽ.

¹⁵¹ TAMTÉŽ, sign. 6281.

¹⁵² J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 52.

¹⁵³ TAMTÉŽ, s. 53-54, 58.

¹⁵⁴ Pomoc z ostrovního království zaplatil a přivedl král Fridrich Falcký; R. FUKALA, *Konec*, s. 261.

¹⁵⁵ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 59-60.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ, s. 61; R. FUKALA, *Konec*, s. 264.

Pokud po dobu celého povstání byla Třeboň ušetřena toho nejhoršího, tak teď, když už vlastně mělo být po všem, měla si všeho užít dosyta. Císařští zajistili a odřízli všechny cesty v okolí, aby jihočeskou výspu stavovského vzdoru izolovali. Ve městě navíc zavládl vojenský pořádek velitele Setona, který nehodlal na ničem šetřit a co si umínil, to také musel získat.

Do této doby také spadá pozdější vzpomínání Víta Dekary z Rosenetu, třeboňského obecního staršího a purkmistra, přitom katolíka, který se roku 1630 obhajoval před tvrzením rytíře Adriana z Egerstorffu, že „*by rebellantem býti v zavřítí města, na pajty se vydávati měl, na lid nepřátelský dobrovolně peníze dávati, půjčovati měl.*“¹⁵⁷ O jeho poctivosti a nemalý ch soužení, jež musel vytrpět od vojáků i ostatních třeboňských měšťanů, vydal 18. února 1630 ve Velešíně svědectví¹⁵⁸ Tobiáš Mikuláš Foukal, písař a správce jezuitské koleje v Českém Krumlově. Ten v době obléhání pobýval v Třeboni jako malířský učeň u Tomáše Malíře. Vít Dekara se podle jeho líčení choval jako příkladný katolík, přes naléhání svých sousedů loajální svému vyznání i císaři. Tuto svou stálost prý zachovával i po Setonově příchodu. Ten se na něm spolu se svými vojáky měl dopustit kromě nadávek a výhrůžek také fyzického násilí. Poté, co přežil lynčování a následnou více než pěti a půl měsíční rekonvalescenci, byl 29. listopadu 1621 uvržen do vězení, kde údajně strávil téměř celou adventní dobu. Tam se setkával s vydíráním od Setonových lidí, kteří se z něho snažili vymoci peníze pod pohrůzkou oběšením. Ten však vytrval a dodával si útěchy horlivými modlitbami. Foukal to dosvědčil tím, že tam Dekarovi posluhoval. Na závěr dodal, že Dekarovu horlivost mohou doznat tři duchovní, který m zpodobných problémů pomohl ještě před izolací města od císařských. Tak tedy vypadalo soužití katolíků s jejich nekatolickými sousedy avojáky v opevněné Třeboni.

Začátkem února 1621 přijelo před Třeboň bavorské vojsko z rakouského ležení, avšak pro malé množství se nezmohlo žádných větších akcí. Zapálilo proto alespoň panský mlýn a zase odjelo. Větší starosti měli tehdy Třeboňští se svojí vlastní posádkou. Sedmého února si Seton obvolal pány z městské rady a požadoval, „*aby na jejich tři praporece lidu od obce 7000 zl. neprodleně shledali.*“ Když se mu dostalo odpovědi, že to za dané situace není možné, začal vyhrožovat: „*jestliže v půl druhé hodině na konec 4000 zl. nespatriíme (jsouc vojáci pozdvizeni), že se do domů tří položí, zplundrují, zdrancují a tu noc město ohněm zničí.*“ A tak prý řečenou sumu do rána sehnali a odevzdali, ještě se 180 strychy mouky a dobytkem.¹⁵⁹

O týden později, 14. února, se Marradas provedl další útok na Třeboň. Obránci o něm však věděli a úspěšně zopakovali trik, který rok předtím stál život kapitána Capua. V noci

---

¹⁵⁷ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 70.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ, s. 70-71. Zápis Foukalova svědectví je uložen v SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 6290. Jeho celý text je přepsán v textových přílohách v předposlední kapitole této práce.

¹⁵⁹ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 64-65; T. ANTL (ed.), *Zprávy*, s. 3.

pronikli císařští odemčenou Budějovickou branou do města, kde jich v prudké střelbě zahynulo 150, než se zbytek zachránil útekem. Sám Marradas očekával, že Třeboň, o níž se domníval, že je již ve své největší tísní, se v nejbližších dnech tak jako tak vzdá.¹⁶⁰

Jenomže nevzdala. V dubnu 1621 byl vyjednáán odchod obránců Orlíku, takže kromě Třeboně už zbýval jenom Tábor a Zvíkov. U Tábora se tvrdě bojovalo, zatímco Třeboň měl namísto zbraní pokořit hlad. Vzhledem k lačnosti Setonovy vojenské sebranky, stejně jako nákladům na zajišťování bezpečnosti města, je až s podivem, že to trvalo ještě celý jeden rok. Až 23. února 1622 byla mezi městskou radou a Marradasem sjednána kapitulací smlouva, již se Třeboňští vzdali císaři a na oplátku byli „*na milost přijati a při všech svých věcech, religii, obdarováních, statcích i hrdlech zachováni.*“¹⁶¹ Následoval příjezd Marradase a vyřizování kapitulace, které vyvrcholilo 2. března 1622. Toho dne stavovský odboj v Třeboni skončil.

Marradas si s sebou vzal „na památku“ nejen cennosti z treboňského zámku, ale zaujal ho též inventář kostela svatého Jiljí na břehu rybníka Svět. Zabavené konfiskáty skončily na Hluboké, již dostal s tamějším panstvím od císaře nejprve do zástavy a později i do trvalého vlastnictví. Třeboňské panství bylo tak zdevastováno, že připomínalo spíše poušť, nijak se nepodobající onomu kvetoucímu kraji doby předbělohorské.¹⁶² Český místodržící Karel z Lichtenštejnu Třeboňským nařídil, aby neplatili válečné kontribuce, jak to po nich žádal velitel do Třeboně nově umístěné císařské posádky Zdeněk Lev z Libštejna. A protože ten si zjevně nedal říct, muselo toto nařízení vyjít hned čtyřikrát.¹⁶³

Formálně patřilo treboňské panství císaři, ale jeho prozatímní správu vedl od 11. ledna 1623 Vilém Slavata z Chlumu.¹⁶⁴ V dalších letech však šlo „z ruky do ruky“. Roku 1638 jej získala sestra císaře Ferdinanda III. Cecilie Renata spolu se svým manželem, polským králem Vladislavem.¹⁶⁵ Po sedmi letech se panství vrátilo zpět Ferdinandovi, ale ten jej krátce nato přenechal svému bratrovi, pasovskému biskupu Leopoldu Vilémovi. Teprve v roce 1660 se dědičnými treboňskými pány stali Schwarzenbergové.¹⁶⁶

---

¹⁶⁰ J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 66.

¹⁶¹ Seton z Třeboňských vymohl 10.500 zlatých, které nikdy nevrátil. Celkovou sumu všech výloh Josef Pospíšil spočetl na 20.204 zlatých 11 krejcarů a 3 denáry. TAMTÉŽ, s. 67-75. T. ANTL (ed.), *Zprávy*, s. 3-10.

¹⁶² J. POSPÍŠIL, *Třeboňsko*, s. 77-84

¹⁶³ T. ANTL, (ed.), *Zprávy*, s. 10-12.

¹⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 12.

¹⁶⁵ Ke studiu období a okolností polské zástavy Třeboně Blanka KOCIÁNOVÁ, *Panství Třeboň v období polské zástavy (1638-1645)*, diplomová práce MU, Brno 2003.

¹⁶⁶ F. MATOUŠ, *Třeboň*, s. 75.

6. Závěr

Oba vojenské konflikty, vpád pasovských i stavovské povstání, zanechaly na tváři jižních Čech znatelné jizvy. Pasovská jizva se stihla poměrně dobře zahojit, nicméně druhá jizva se zaryla příliš hluboko a tu první překryla. A to jak co do rozsahu škod, tak do významu tématu.

Pasovský konflikt odhalil zjevné slabosti zemské obrany. Češi, přestože byli o hrozbě včas informováni, se nedokázali na vojenský střet patřičně připravit. Za dlouhá léta míru přišli o válečné zkušenosti a proti zkušeným a otužilým žoldnéřům se cítili slabí. Druhý faktor jistě spočíval v tom, že šlo o armádu patřící jejich vlastnímu legitimnímu panovníkovi. Zemská obrana tedy selhala. Než se stihla zmustrvat, část Prahy již padla do rukou nepřítele. Druhou část dokázali ubránit obyčejní lidé, její vlastní obyvatelé. Teprve když přispěchala na pomoc početná armáda Rudolfova bratra Matyáše, začala se situace měnit. Pasovští opustili hlavní město a tím vlastně rezignovali na uhájení Rudolfových zájmů. Už nepočítali s tím, že se stanou dobyvateli českého království. Avšak nehodlali se vzdát úplně. Pořád čekali na svou kořist a přesunuli se proto nazpět do jižních Čech. Ty pro ně představovaly strategickou oblast jednak kvůli tomu, že zde měli svou hlavní základnu v Českých Budějovicích, dále Český Krumlov, tedy císařskou državu, a konečně kvůli cestě, která tudy vedla do Pasova. Snad také počítali s tím, že zdejší krajina skýtá mnoho taktických výhod k boji (zejména lesy a rybníky) a že větší část tohoto území náleží bohatému rožmberskému vladaři. Ten se však ukázal jako největší překážka. Pasovští plenili, kudy šli, ale dokud držela Třeboň, silná pevnost, v níž dlel sám Petr Vok, nemohli si tuto oblast podmanit zcela. Zde naopak vyniká připravenost Petra Voka, který bojovou zkušenost díky tažení proti Turkům v Uhrách měl, nad slabostí ostatních českých stavů. Avšak ani on nemohl tuto válku vést donekonečna. Přednost před zbraněmi proto dostalo zlato a stříbro a celý konflikt byl nakonec urovnán diplomatickou cestou. I v té se ale jako hlavní páka blýskl poslední Rožmberk, když ony peníze vyšly větším dílem právě z jeho vlastních zdrojů. Z uvedených faktů tedy můžeme dojít k závěru, že Třeboň, která díky svým obranným předpokladům nepadla do rukou nepřítele, sehrála zcela jedinečnou úlohu pevnosti, jejíž postavení ovlivňovalo průběh a vývoj celého konfliktu s Pasovským mi.

Stavovské povstání oproti tomu proběhlo už za jiných poměrů. Válečná zkušenost tu sice právě díky Pasovským úplně nechyběla, stejně jako sebevědomí povstaleckých vůdců, kteří si byli jisti svou převahou nad vládcem země. Podařilo se jim přece už uhájit majestát na náboženskou svobodu a počítali s tím, že s podporou nekatolických říšských knížat, Gabriela Bethlena a snad i anglického krále, příbuzným později jimi zvoleného českého krále Fridricha

Falckého, se jim podaří Matyášovu moc zlomit. Snad by tu i jisté šance byly, avšak zahraniční pomoc se ukázala jako nedostatečná oproti vydatné pomoci císařské straně, nehledě na rozdíly v jejich bojových kvalitách, v nichž měli navrch, zejména díky španělským jednotkám, rovněž císařští. Navíc českou stranu sužovala nejednotnost jejích vůdců, často živěná i protichůdnými osobními zájmy. Šanci udolat hlavní císařskou sílu, když ještě nedisponovala početní výhodou a ovládnout tak české bojiště stavové propásli pro pro ně vítězné bitvě u Lomnice, z níž se císařským podařilo ustoupit a následně se opevnit v Českých Budějovicích jenom díky tomu, že je vítězové nepronásledovali a nesnažili se je dorazit.

Druhou ranou pro české stavy byla Mansfeldova porážka u Záblatí a po ní následující vyklizení jejich pozic v Rudolfově, jimiž drželi v šachu České Budějovice. Císařští poté začali horlivě uplatňovat taktiku spálené země a zároveň dobývali každé nedostatečně opevněné město, aby nepříteli co nejvíce znesnadnili zásobování. Již v této chvíli se začala strategická iniciativa přesouvat na jejich stranu. Když pak od roku 1620 začaly proudit davy čerstvých posil, bylo již v zásadě rozhodnuto o výsledku. Bitva na Bílé hoře již jenom potvrdila děle tušenou zkázu českých snah.

To, co s sebou nezdařené stavovské povstání přineslo, muselo přeživším obyvatelům českých zemí, zvláště pak v jižních Čechách, připomínat apokalypsu, již znali ze Zjevení svatého Jana. Tím spíše, že těmto pohromám předcházela na konci roku 1618 průlet jasně komety, o níž se jako o všech kometách říkalo, že přináší zlé znamení. Kdysi úrodné země se slibně se rozvíjejícími městy se pod dusotem vojenských koní a ohněm ze zápalných střel změnilo v poušť. Mnoho vesnic naprosto zaniklo a zdejší populace znepokojivě až tragicky prořídla. Přesto však několik na několika málo místech odpor přetrvalo. Byla však jenom otázka času jak dlouho se udrží. Jedním z těchto míst byla právě i Třeboň, město, o jehož pevných hradbách a velké zbrojnici se mluvilo i za hranicemi českého království. Na její pověsti ji neubral ani rozsáhlý požár, který tam pouhý měsíc a půl před vypuknutím povstání zničil téměř všechny domy, ale jako zázrakem nezničil opevnění, s výjimkou Hradecké brány.

Protože se však s jejími zdmi počítalo a protože byla také sídelním městem jednoho z předních direktorů, sehnaly se urychleně prostředky na opravu největších škod a velmi brzy poté se z města znovu začala stávat pevnost. Opět ji tedy připadla klíčová úloha, když tvořila zátaras na hlavní cestě mezi Českými Budějovicemi, hlavní císařskou základnou v Čechách, a Prahou. Svou roli i pověst obhájila skvěle při odražení dvou překvapivých útoků a zlomilo ji až zdlouhavé obléhání, vedené však nikoliv zbraněmi, ale izolací. Třeboň jako předposlední (před Zvíkovem) baštu stavovského odporu porazil nikoliv meč, ale hlad a bída. Ke složení kapitulace však městu výrazně dopomohla její vlastní posádka v čele se skotským velitelem

Setonem. Nebýt jeho chtivosti po penězích, snad by Třeboňští dokázali vzdorovat ještě o něco déle, nicméně oni sami už jistě věděli o bezradnosti dalšího protahování bojů a snad si i kvůli Setonově požadavkům přáli jejich ukončení co možná nejrychleji. Ovšem právě Setonovy osobní zájmy nesly hlavní podíl na této vytrvalosti. Zkrátka, chtěl mít z třeboňské kapitulace co největší prospěch. O to obdivuhodnější potom je, že to Třeboň dokázala celé přestát. Ještě dlouho však nesla stigma vyhořelého a vyjedeného města.

Při srovnání obou těchto konfliktů můžeme najít četné podobnosti i rozdílnosti. V obou případech stála na počátku událost, která způsobila válku, jež se však záhy přenesla za hranice. Pasovští přišli do Čech ze severního Porýní, kde měli původně hájit dynastické zájmy Habsburků. Stavovské povstání začalo v Čechách, ale rozpoutalo konflikt, který se přenesl do Rakouských zemí, Uher a posléze i na území Říše a v důsledku do něho byla zapojena celá Evropa. V obou případech šlo také o střet panovníka s českými stavy, navíc s konfesním podtextem - katolický císař brojil proti nekatolickým stavům. Jediný rozdíl v tomto podtextu spočívá v tom, že za Pasovského vpádu stavy obou konfesí spolupracovaly. Konfesní podtext byl tedy mnohem silnější za stavovského povstání, avšak politická moc císaře Rudolfa II. se silně pojila s mocí katolickou, jak můžeme dokázat třeba na případě Rudolfova Majestátu. Ostatně už v severním Porýní šlo o to, dostat uvolněná vévodství a knížectví do katolických rukou, ideálně habsburských. Stavovské povstání rovněž vyneslo na jasné světlo problémy soužití třeboňských nekatolíků s katolíky, které se v době obléhání města radikálně vyostřilo.

Přestože se nabízí tvrzení, že vpád pasovských připravil půdu pro stavovské povstání a rozpoutání třicetileté války (což je do jisté míry pravda, zejména kvůli jülišskému dědictví a posílení stavovské pozice v českém království), tak nelze říct, že spolu oba konflikty úzce souvisely. Vpád Pasovských totiž spočíval v konfliktu s mnohem hlubšími a propletenějšími kořeny, které se navíc původně vůbec netýkaly Českých zemí. Stavovské povstání naopak řešilo ryze české konfesně-politické problémy a k záležitostem pasovských se nijak nehlásily. Jde tedy pouze o podobnost, nikoliv přímou spojitost.

7. Textové přílohy

Zaopatřování pasovské armády v Českých Budějovicích, následované pokusem zmocnit se Třeboně a neuskutečněná touha po pomstě za nezdařený útok na téže město. Líčení z kroniky Pavla Skály ze Zhoře.

Když se to tak šťastně mezi králem a stavy konalo, v tom nejvyšší Ramé přinutil mocí měšťany Budějovické, že musili mu povinností se zavázati, a co kde mohl dosáhnouti od potrav a proviantu ve třech mílech okolo města, to všecko tam záhy zavésti, střelbu velikou ze zvonů městských slitou po zdech a baštách rozlosovati, a nad to nade všecko čtyry přední oficíry vojenské z domnění nějakého na rathouze Budějovském beze vsí milosti a processu vojenského, dobře-li se pamatují, časem nočním mečem ztrestati rozkázal. Potom hned přemýšlel o to, jak by se města Třeboně, residencí Petra Voka z Rožmberka oukladně zmocniti a škodu u Prahy na loupeži své vzatou sobě mnohonásobně vynahraditi mohl. O čemž zvěděv pán z Rožmberka, hleděl se opatrovati jak municí, tak i lidem svý m vlastním, a rozkázal za času učiniti jim zálohy okolo pevnosti od střelby i od jiných ohnivých nástrojů, aby je, když by co proti němu před se bráti mínili, proti vsí naději jejich nepřijemně přivítal.

Když tedy jistý díl těch škůdcův zemských přitáhl k Třeboni, dovolili jim přistoupiti až k samému valu treboňskému a poté pouštěli na ně velikou i malou střelbu s těmi ohnivými nástroji tak silně, že jich veliký počet tu mizerně skapal, a ani od té chvíle neměli žádné více chuti po rožmberské kořisti dychtiti. Nic méně usilovali se pomstíti nad pánem zkázy své jiným způsobem, totiž, aby rybník jeho veliký tu u Třeboně, jenž se dobře za dvě míle táhne, prokopali a vodou z něho zpuštěnou netoliko gruntu jeho nemálo pokazili, ale i Prahu z dobré částky zatopili. Ale tato zrádná rada jejich donesla se pánu, pročez on pro přetržení jim toho úmyslu škodlivého vzkázal rychle stavům do Prahy, aby pro obhájení téhož rybníka odeslali mu 2000 lidu jízdného a pěšího, což stavové v skok velmi rádi učinili jemu k libosti.

Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká, III*, Praha 1867, s. 311-312.

Rada města Třeboně informuje Petra ze Švamberka o škodách způsobených požárem.

24. dne měsíce dubna 1618 suplikací Jeho Milosti Pánu etc.

Vaší Milosti vysoce urozený pane pane náš milostivý etc. kdodání.

V poníženosti k naší milostivé vrchnosti se ucházíme, (avšak od Vaší Milosti očitě spatřeno jest) kterak z přepuštění Pána Boha všemohoucího a hříchy lidské v veliký pátek den památný umučení Pána našeho Ježíše Krista město Třeboň nadíle skrze oheň hrozný velikou škodu vzalo a přišlo, a nemajíc ta chudá obec, jak předně na rathauzu, pivovaru, hodin, dvou domů obecních, lázně, brány a jiných obecních věcí, z čeho dáti stavěti a odkud na placení dělníkům restantův bráti, Vaší Milosti v této nyní důležité tak a nestálé potřebě naší, že nám tu milost a lásku křesťanskou prokázati a takové peníze, které pod intereselem za Vaší Milosti zůstávají, totiž 3000 kop i s ourokem pololetním k vystavení a vzdělání zase věcí obecních, z kanceláře a komory Vaší Milosti treboňské, vydati poručiti ráčíte. (Však pokudž by toho a takového neštěstí na nás Pán Bůh všemohoucí dopustiti neráčil) Nikdy bychme toho oumyslu nebyli, od Vaší Milosti takové sumy žádati a ji Vaší Milosti vypovídati, čehož vlastní potřeba naše nás k tomu dohání a přinucuje. I poněvadž, milostivý pane pane, od nádobí, kádí a jiných potřeb při pivovare, nadíle všeckno pohořeno jest, dvě kádě, které v klášteře pro potřebu pivovarskou zůstávají zapůjčiti aneb za peníze prodati, Vaší Milosti jakožto milostivé a dědičné vrchnosti naší poníženě žádáme. Co se pak, milostivý pane, naší slušné žádosti poznamenání o dříví a pomoci Vaší Milosti v spisu odeslané dotýče, poněvadž jeden každý toho oumyslu jest sobě schránku zase s pomocí Pána Boha všemohoucího a pomocí dobrých lidí vystavěti, nechťic pan hejtman mimo poručení Vaší Milosti žádného lesu vykacovati a sekati, že nás ráčíte milostivou a laskavou odpovědí spraviti, poníženě žádáme a v ochranu Pána Boha všemohoucího a Vaší Milosti poroučeno se činíme. Datum v městě Třeboň v outerý den svatého Vojtěcha léta Páně 1618.

Věrní poddaní purkmistr a rada města Třeboně

SOKA Jindřichův Hradec, AM Třeboň, sign. IIA 6, č. knihy 6, fol. 46-48.

Záznam o požáru města Třeboně v textu Třeboňských pamětí (z již editovaného zdroje).

Třeboň město shořelo

Léta 1618 na veliký pátek opolednách, vyšel oheň v městě Třeboni u Trubačů, kde nyní starý kožešník jest; toliko krov shořel; v druhém domě, kde nyní Šimon Pokorný jest, krov shodili, a tak se ten oheň přetrh. Po některý chvíli, když jsme jitřní zpívali, Pavel Trubáček opět šturmoval; zapálilo se u Pavla Hrdličky na Knikovským domě. Tu oheň šel do Růžový ulice a do rynku na domy Pavla Mirotickýho, Jana Jiřkovic; nebylo lze přistoupit pro vejšku a oheň jako by lítal k radnímu domu. Odtud se přenesl na druhou stranu rynku, v jedné hodině jako pochodně celý město hořelo; lidé pro prudkost ohně ven z města běželi, nebyla věc možná brániti. Toliko v klášteře tři domky a k zámku Lamplův dům až do domu Šenkovského, kde nyní Kryštof Weiss bydlí, 6 domů zůstalo; 83 shořely, brána Hradecká shořela, Svinenská a Břilická zůstaly. Jedna žena souseda Švikhartka chtěc něco z truhly vzíti, do domu vběhla, kterážto jsouce od prudkosti ohně zachváčena uhořela. Dobytko nemálo se udusilo, hned toho roku o Božím vstoupení tu nešťastná rebelie se začala, tak že se sousedé nemohli zase vystavěti. Udělal sobě některý soused z kdejakého sklípku světničku, musel vojákům ustoupiti a sám zimou s manželkou, dítkami trpět, byl toho času primasem pan Pavel Mirotický.

Petr ŠŤOVÍČEK, *Zrození a proměny rožmberské tradice v Třeboni. Edice textů Třeboňských pamětí.* Diplomová práce JU, České Budějovice 2007, s. 114-115.

Svědectví o situaci v městě Třeboni v době obléhání císařským vojskem v roce 1621.

Jeho Milostí Ferdinanda III. Uherského, českého krále etc. mezi urozeným a statečným rytířem panem Adrianem z Egerstorffu a panem Vítem Dekarou, v rozepři postavenými, zřízení páni komisaři.

K důležité a potřebné žádosti pan Vít Dekara dohnán a pravdou přinucen, kdež se mu přičítá, že by rebelantem býti v zavřítí města na pajty [krádeže] vydávati se měl, na lid nepřátelský dobrovolně peníze dávati, půjčovati měl. Byvši také tehdáž v zavřítí téhož města, až do vydání na učení malířském u pana Tomáše Malíře, souseda třeboňského, nynějšího pana primasa, čehož jsem dobře povědom, to k své duši a víře pověditi mohu, že na žádný pajty celého zavřítí jest se nikam s žádným nevydával, nýbrž jsouce od narození svého a od rodičův katolických pošlý a splozený, takovou víru že jesti v témž zavřítí přede všemi zjevně stále řečí i skutkem beze vší vrtkavosti prokazoval. Proti domu rakouskému nebo témuž náboženství jako jiní sousedé nebo vojáci hanebně nebo posměšně a rouhavě nemluvil, ani se v tom s žádným nepuntoval, nýbrž vedle své nejvyšší možnosti jednomu každému i s nebezpečenstvím hrdla svého v tom odpíral, skrze což ne malé, ale velmi veliké protivenství od spolusousedů, jakožto katolický člověk, a od nejvyššího Sydona a jiných vojáků, kteréhož toliko za šelmu a zrádce papežskou a jezovitskou býti pokládali, rozličné nátky, veliké škody v mění svém, v trápení a vězení snášeti jest musel. Jednoho času po zavedení varty v noci na něho a dům jeho útok učinili, tak ho hrozně posekali, že od takového mordování na místě sám o sobě nevěda smrtně přes 22 neděl ležel a již za umrlého nejednou byl vyhlášován. Item z nemoci povstanouce léta 1621, dne vigilia svatého Ondřeje [29. 11.], byvši purkmistrem, že jesti na soldáty peněz zakládati, nýbrž aby se radši plundrovati dopustili, radil, k tomu vedle v tom od spolusousedů prozrazen, s velikým posměchem a hanbou od nejvyššího Sydona ven z rady vyvržen a prutem vymrskán a naposledy k profousovi do vězení dán, v kterýmžto celý téměř advent (jemu jsem já tam posluhoval) držán a trápen, na němž mocně a bezděčně nějakou sumu peněz pokuty vymocti a vynutiti pretendýrovali a chtěli, ale on v tom ve všem protivenstvím s podivením nejveselejším se býti prokazujíc, dnem i nocí modlitby své a písně svaté Pánu Bohu horlivě vylévajíc, peníze ani halíře, strachu žádného se nebojíc (jako i mu oběšením hrozili) dáti jim nechtěl a nedal. Náhončí pak toho nejvyššího Sidona Mikoláš Wortbain Rozporajter, lajtenont přísežný Fridricha Čechův krále a Jan Mirotický u hraběte starého z Thurnu v štoluňku zůstávajíc, oba spolusousedé byli a v legaci od téhož Sydona k Dekarovi do vězení potřebovati se dali a k tomu vedli vědouce, že při penězích jest, aby je

*raději složil nežli trápiti a sužovati se dal. Proti kteréžto chytrosti jejich aby jich z viny vyvedl a že žádných peněz nemá, kromě nějaké jistoty své jim na ně ukazoval a je předstíral. Tou opatrností svou pokoj sobě dovedl a je upokojil, vězení a trestání zbaven, který potom brzo po vydání města za vysvobození své pánu Bohu děkování skrze slavné kteréž v kostele zpívati dal *Te Deum Laudamus* učinil, a k tomu *Tandem bona causa triumphat* zpívati dal, kteréhožto poděkování pánu Bohu učiněného přítomen byl a *Collectu* sám na to zpíval důstojný pan probošt nynější města Hradce Jindřichova, Daniel Michalicius, kteréhožto před zavřítí města týž Dekara od nepřátelských vojáků z téhož vězení a velikého soužení divným prostředkem a způsobem vysvobodil, jako i ctihodného kněze Jiřika Schymachiuse a kněze Jiřika Vilínského, pana faráře lutovského. Ti všichni jsouce skrze něho jako z hrdla od tyranského soužení rebelantů vymoženi, dolíčiti toho mohou, že při něm žádného intentu proti domu rakouskému a víře katolické protiviti se chtíti nenacházelo. Tomu tak a nejináč že jest, to přijímám a беру k své víře a duši. Actum svědomí tohoto v městys Velešíně 18. Februarii léta 1630.*

Tobiáš Mikoláš Foukal, v ten čas písař a správce pánů páterů Societatis Iesu koleje Krumlovské na Římově.

SOA Třeboň, Historica Třeboň, sign. 6290.

8. Seznam použitých zkratk

ČČH	Český časopis historický
ČMM	Časopis Matice moravské
FHB	Folia Historica Bohemica
JSH	Jihočeský sborník historický
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
AM	Archiv města
JU	Jihočeská univerzita
MU	Masarykova univerzita

9. Seznam použitých zdrojů

9.1. Prameny

9.1.1. Nevydané prameny

Státní oblastní archiv Třeboň

Historica Třeboň

sign. 6184, 6185, 6191, 6192A, 6193, 6194, 6200, 6202, 6203/2, 6203/3, 6203/4, 6203/5, 6205, 6207, 6208, 6210, 6212A, 6213, 6215, 6218, 6236B, 6237A, 6265, 6266, 6272b, 6274, 6274B, 6275, 6280, 6290.

Státní okresní archiv Jindřichův Hradec

Archiv města Třeboň

sign. IIA 6, sign. IIIA-181, sign. IIIA-214, sign. IIC 2.

9.1.2 Vydané prameny

ANTL, Theodor (ed.), *Zprávy o městě Třeboni z let 1620-1623*, Praha 1901.

JANÁČEK (ed.), Josef, *Historie česká. Od defenestrace k Bílé hoře*, Praha 1984.

PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Václav Březan. Životy posledních Rožmberků*, II, Praha 1985.

PETRÁČKOVÁ Věra, - VOGELTANZ, Jan (edd.), *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*, Praha 1979.

PRAŽÁK, Emil (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova. Paměti. Výbor*, Praha 1975.

ŠŤOVÍČEK, Petr, *Zrození a proměny rožmberské tradice v Třeboni. Edice textů Třeboňských pamětí*. Diplomová práce Jihočeské univerzity, České Budějovice 2008.

TIEFTRUNK, Karel (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623*, I-V, Praha 1865-1870.

TONNER, Emanuel (ed.), *Pavel Stránský. O státě českém*, Praha 1913.

9.2. Literatura

BENEŠ, Petr R. et al., *Čtrnáct mučedníků pražských. Vpád Pasovský ch azávěr vlády Rudolfa II.*, Praha 2014.

BRÁZDIL, Rudolf - KOTYZA, Oldřich, *Současná historická klimatologie a možnosti jejího využití v historickém výzkumu*, Časopis Matice Moravské 120, supplementum 1, 2001, s. 17-59.

BŮŽEK, Václav a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.

CIRONISOVÁ, Eva, *Domy a řemesla v Třeboni v 16. a 17. století ve světle urbářů*, Jihočeský sborník historický 46, 1977, s. 88-92.

ČÍŽEK, Josef, *Pohroma Netolická. Vliv bitvy u Záblatí na každodenní život panství*.
Bakalářská práce Jihočeská Univerzita, České Budějovice 2015.

FAGAN, Brian, *Malá doba ledová. Jak klima formovalo dějiny v letech 1300-1850*, Praha 2007.

FORBELSKÝ, Josef, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Marradase*, Praha 2006.

FUKALA, Radek, *Konec zimního království a poslední ohniska odporu*, České Budějovice 2016.

HULE, Miroslav, *Rybníkářství na Třeboňsku. Historický průvodce*, Třeboň 2000.

JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2014.

JÁNSKÝ, Jiří, *Páni ze Švamberka. Pětisetletá saga rodu s erbem labutě*, Domažlice 2006.

JUST, Jiří, *9. 7. 1609. Rudolfův majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.

KADLEC, Jaroslav, *Kláster augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004.

KÁPAR, František, *Jižní předsunuté opevnění města Třeboně. Střední úsek západního křídla (stavebně historický průzkum)*, Český Krumlov 1999.

KOCIÁNOVÁ, Blanka, *Panství Třeboň v období polské zástavy (1638-1645)*, diplomová práce MU, Brno 2003.

KULÍKOVÁ, Ladislava, *Zadlužení Viléma z Rožmberka v letech 1589–1592*, JSH 54, 1985, s. 109–116.

KULÍKOVÁ, Ladislava, *Finanční situace Petra Voka z Rožmberka v letech 1592-1611*, JSH 54, 1985, s. 173-182.

MATOUŠ, František, *Třeboň*, Praha 1972.

MÍKA, Alois, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970.

MUNCK, Thomas, *Evropa sedmnáctého století 1598-1700*, Praha 2002.

NEJEDLÁ, Tereza, *Měšťanská architektura v Třeboni v 16. - 18. století*. Magisterská diplomová práce Masarykovy univerzity, Brno 2015.

NOVÁK, Jan Bedřich, *Rudolf II. a jeho pád*, Praha 1935.

PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996.

PÁNEK, Jaroslav a kol., *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, Praha 2011.

POLIŠENSKÝ, Josef (ed.), *Historie o válce české 1618-1620. Vý bor z historického spisování Ondřeje z Habernfeldu a Pavla Skály ze Zhoře*, Praha 1964.

POSPÍŠIL, Josef, *Třeboňsko za povstání českého*, Praha 1914.

RAMEŠ, Václav, *Velká voda na Lužnici. Historie povodní a rybniční soustavy. Povodně 2002 den po dni*, České Budějovice 2003.

RATAJ, Tomáš, *České země ve stínu půlměsíce. Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*, Praha 2002.

ROHÁČEK, Miloš, *Budějovická brána (stavebně-historický průzkum)*, Tábor 1993.

SEARGENT, David A. J., *The Greatest Comets in History. Broom Stars and Celestial Scimitars*, New York 2009.

SCHINDLING, Anton, *Atentát na francouzského krále Jindřicha IV. Politická vražda ve věku konfesionalizace*, Český Časopis Historický 110, 2012, s. 234-253.

STEJSKAL, Aleš - BŮŽEK, Václav, *Vý zbrojní program Petra Voka zRožmberka*, Folia Historica Bohemica 15, 1991, s. 179-261.

STERNECK, Tomáš, *Třeboňský list rytíře Karla staršího Kořenského z Terešova na Komařicích a Zborově z 18. června 1619. (Příspěvek k poznání politických postojů jihočeské nižší šlechty za stavovského povstání)*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 49, č. 1, 2012, s. 26-49.

ŠIMEČEK, Zdeněk, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích (do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011.

ŠŤOVÍČEK, Petr, *Zrození a proměny rožmberské tradice v Třeboni. Edice textů Třeboňských pamětí*. Diplomová práce Jihočeské univerzity, České Budějovice 2008.

ŠUSTA, Josef, *Pět století rybníčního hospodářství v Třeboni. Příspěvek k dějinám chovu ryb se zvláštním zřetelem na přítomnost*, Třeboň 1995.

THILLE, Josef - ČENSKÝ, Ferdinand, *Česká válka. Historicko-vojenská studie*, Praha 1875.

TOŠNEROVÁ, Marie *Vpád pasovský ch do Berouna v roce 1611*, in: *Minulostí Berounska*. Sborník Státního okresního archivu v Berouně, č. 5, roč. 2002, s. 63-68.

VESELÁ, Lenka, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.

VOLF, Miloslav, *Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618*, Jihočeský sborník historický 29, 1960, s. 82-89.

VOLF, Miloslav, *Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618-1629*, Jihočeský sborník historický 30, 1961, s. 89-90.

VYBÍRAL, Zdeněk, *Člověk ve válce*, in: Václav BŮŽEK - Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 433-474.

WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl druhý*, Praha 1892.

9.3. Internetové zdroje

<http://hvezdarnauherskybrod.sweb.cz/zajimave/astromie%20na%20morave.htm>

https://de.wikipedia.org/wiki/C/1618_W1#cite_note-6